

LATVIJAS REPUBLIKAS IZGLĪTĪBAS UN ZINĀTNES MINISTRIJAS UN UKRAINAS IZGLĪTĪBAS UN
ZINĀTNES MINISTRIJAS ZINĀTNES TEHNOLOĢIJU PROGRAMMAS PROJEKTS

MIGRANTI SABIEDRĪBĀ: IZAICINĀJUMI IZGLĪTĪBĀ

ПРОЕКТ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПРОГРАМИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ ЛАТВІЙСЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ ТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ІМІГРАНТИ В СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ

2017 - 2018

Rīga, 2018

UDK 376.74 : 37.014 + 314.15-024.64 + 378

Mi287

Migranti sabiedrībā: izaicinājumi izglītībā 2017 – 2018 = Іммігранти в суспільстві: виклики для освіти 2017 - 2018 / Rudīte Andersone, Володимир Євтух, Lūcija Rutka, Zanda Rubene, Сергій Штепа, Maija Balode, Ганна Кісла, Iveta Gudakovska, Людмила Савенкова, Aīda Kģrģze, Юлія Сюсель.- Rģga: Latvijas Universitāte, 2018.- 64 lpp.

Izdevumā atspoguļota starptautiskā projektā «Migranti sabiedrībā: izaicinājumi izglītībā» veiktā pētģjuma gaita un rezultāti. Projekts tapis Latvijas Republikas Izglģtģbas un zinātnes ministrijas un Ukrainas Izglģtģbas un zinātnes ministrijas Zinātnes Tehnoloģģju programmas ietvaros. Tģ partneri ir Latvijas Universitāte un Ukrainas Nacionālģ Dragomanova pedagoģiskģ universitģte. Projekta ilgums - 2 gadi.

Видання вїдображає прогрес та результати мїжнародного проекту "Мїгранти в суспїльствї: проблеми в освїтї". Проект реалїзовано у межах Наукової програми Мїнїстерства освїти і науки Латвїйської Республїки та Мїнїстерства освїти і науки України. Його партнерами є Латвїйський унїверситет та Український нацїональний педагогїчний унїверситет іменї М. П. Драгоманова. Тривалїсть проекту - 2 роки.

Redaktore : Iveta Gudakovska

Fotografģjas: no Rudģtes Andersones personģgģ arhģva

ISBN 978-9934-556-41-8

<https://doi.org/10.22364/msii.2017 – 2018>

© Latvijas Universitģte

© Нацїональний педагогїчний унїверситет іменї М.П. Драгоманова

Cїtģjot atsauce uz izdevumu ir obligģta

MIGRANTI SABIEDRĪBĀ: IZAICINĀJUMI IZGLĪTĪBĀ

ПРОЕКТ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПРОГРАМИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ ЛАТВІЙСЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ ТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ІММІГРАНТИ В СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ

2017 - 2018

PROJEKTA MĒRĶIS

Izpētīt migrantu izglītības nozīmi sabiedrībā un izstrādāt atbilstošus ieteikumus izglītības programmu pilnveidei mūžizglītības kontekstā.

META PROJEKTA

Вивчити роль освіти мігрантів у суспільстві та розробити відповідні рекомендації щодо вдосконалення навчальних програм у контексті навчання впродовж всього життя.

PROJEKTA PARTNERI | ПАРТНЕРИ ПРОЕКТУ

Latvija - Latvijas Universitāte

Projekta vadītāja

Andersone Rudīte, pedagoģijas doktore, profesore

Izpildītāji

Rutka Lūcija, psiholoģijas doktore, profesore (2017)

Rubene Zanda, pedagoģijas doktore, profesore, Izglītības zinātņu un pedagoģisko inovāciju nodaļas vadītāja (2017 – 2018)

Aīda Krūze, pedagoģijas doktore, profesore emeritus

Gudakovska Iveta, pedagoģijas doktore, LU Muzeja direktore,

Balode Maija, pedagoģijas doktora studiju programmas doktorante

Україна- Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Менеджер проекту

Євтух Володимир, доктор історичних наук, професор, декан Факультету соціально-економічної освіти

Виконавці

Штепа Сергій, кандидат політичних наук, професор

Кісла Ганна, кандидат філософських наук, професор

Савенкова Людмила, кандидат педагогічних наук, професор, директор Наукової бібліотеки Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Сюсель Юлія, кандидат філософських наук, доцент

PROJEKTA AKTUALITĀTE | АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОЕКТУ

Pēdējos gados ģeopolitiskie procesi Ukrainā un ārzemēs izraisa dažādu etnisko grupu pārstāvju masveida pārvietošanos. Ukraina kļūs par valsti, kas uzņem arvien vairāk cilvēku no visas pasaules. Saskaņā ar dažādām aplēsēm, visas ārvalstu strādnieku kategorijas Ukrainā sasniedza vairāk nekā 300 tūkstoši cilvēku. Migranti Ukrainā nāk no 40 valstīm: no bijušās Padomju Savienības valstīm (gandrīz 78 procenti, 2010), Āzijas, Āfrikas, arābu valstīm (22 procenti, 2010). Galvenie imigrantu donori Ukrainā ir Vidusāzijas valstis: Afganistāna, Bangladeša, Vjetnama, Japāna, Indija, Irāka, Irāna, Ķīna, Kurdistānas, Nigērija, Pakistāna, Palestīna, Sīrija, Turcija, Šri-Lanka. 2014.-2016. gadu laikā ievērojami palielinājās imigrantu skaits, kas Ukrainu izmanto kā tranzīta valsti ceļā uz Rietumeiropu. Viņu uzturēšanās laiks Ukrainā pieaug sarežģītās migrācijas situācijas Eiropā dēļ. Pēdējos gados imigrantu kopumu no arābu valstīm, Āzijas un Āfrikas veido legālie un nelegālie imigranti, patvērumu meklētāji un bēgļi.

Migrācijas situāciju Ukrainā sarežģī arī karadarbības Donbasā rezultātā veidojies iekšējo migrantu un bēgļu (vairāk nekā viens miljons) kontingents. Lielas ārējas un iekšējas nobīdes iedzīvotāju kontingentā var izraisīt vairākas sociālas problēmas Ukrainas sabiedrībā, jo īpaši attiecībā uz darba tirgu un starppersonu un grupu attiecībām starp pārstāvjiem no dažādām kultūrām un dzīves stiliem. Ievērojot šos nosacījumus un risinot problēmas, kas saistītas ar šī iedzīvotāju kontingenta pieaugumu, ļoti svarīga ir atbilstoša izglītība un izglītošanās, lai atrisinātu migrantu sociālās problēmas (piemēram, darba iegūšanā) un veidotu tolerantas multietniskas attiecības Ukrainas sabiedrībā. Šādā kontekstā izglītības problēmas ir saistītas arī ar imigrantu dažādu etnisko izcelsmi un tradīcijām.

Savukārt, Latvija kļūst arvien pievilcīgāka ārvalstu – gan Eiropas Savienības, gan citu valstu - pilsoņiem, kuri izvēlas šeit īslaicīgi vai pastāvīgi apmesties uz dzīvi. Turklāt palielinājums novērojams gandrīz visās iebraucēju grupās – vai tie būtu ārzemnieki, kurus ar Latviju saista ģimene, studijas, nodarbinātība, investīcijas vai patvērumi. Ieceļotāji bieži vien ir ģimenes, kurām ir nepieciešams nodrošināt izglītības iespējas, piedāvājot iekļauties jau esošajās izglītības programmās vai veidojot īpašas tikai viņiem vien adresētas. Tas ir liels izaicinājums izglītībai, kas līdz šim ir par maz apzināts. Imigrācija nav viennozīmīgi vērtējams process. No vienas puses, to var vērtēt kā pozitīvu parādību, kas palīdz risināt saņēmējvalsts demogrāfiskās problēmas un dod nozīmīgu pieaugumu tās ekonomisko un kultūras procesu attīstībai. No otras puses, imigranti bieži tiek uztverti kā apgrūtinājums vai pat drauds saņēmējvalstij, radot pārāk smagu sociālo slogu un konkurējot ar vietējiem iedzīvotājiem par darba vietām. Salīdzinot ar 2004.gadu, trīskāršojies to trešo valstu pilsoņu skaits, kuri Latvijā ierodas studiju dēļ. Kopumā 2013./2014. mācību gadā Latvijā mācās 4475 ārzemju studenti, kas veido aptuveni 5,5% no kopējā studentu skaita. No ārpus Eiropas Savienības valstīm vislielākais studentu skaits nāk no Krievijas (483 studenti), Ukrainas (233), kā arī Turcijas (199). Trešo valstu piederīgajiem, kuriem ir derīga uzturēšanās atļauja Latvijā, ir tiesības uz valsts nodrošinātu bezmaksas pamatizglītību un vidējo izglītību. Tāpat kā citiem bērniem Latvijā, iebraucēju bērniem no 5 gadu vecuma jāapmeklē pirmsskolas izglītības iestādes, un viņiem jāiegūst pamatizglītība vai arī jāturpina mācīties līdz 18 gadu vecumam. Par augstākās izglītības programmas apguvi trešo valstu pilsoņiem jāmaksā saskaņā ar noslēgto līgumu ar attiecīgo izglītības iestādi. Jāpiezīmē, ka daudziem iebraucējiem simpātiska ir iespēja izglītot savus bērnus mazākumtautību skolās, piemēram, skolās ar krievu, ukraiņu, baltkrievu un ivritu mācību valodu papildus latviešu valodas apguvei.

2014.gadā vien Latvijā iebrauca 435 skolas vecuma bērni un jaunieši (10 – 19.gadus veci) un 787 jaunieši vecuma posmā no 20 līdz 24 gadiem. Viņiem visiem jānodrošina tādas izglītības iespējas, kas veicinātu ilgtermiņā iekļaušanos sabiedrībā.

Актуальність проекту «**Іммігранти в суспільстві: виклики для освіти**» визначається самим життям – необхідністю збирати поточну інформацію про особливості інтеграції у приймаюче суспільство (українське, латвійське) міграційних груп, досліджувати зміни, що відбуваються у настроях, ставленні та поведінці іммігрантів. І головне - виходячи з предмету нашого дослідження, з'ясувати соціальне замовлення досліджених міграційних груп на отримання освіти приймаючого суспільства. А також соціальна цінність освіти для іммігрантів, актуальність реалізації права на освіту.

Проблема освіти для групи «мотивовані мігранти» набирає надзвичайної ваги, оскільки адекватний рівень освіти й освіченості є ключовим до вирішення соціальних проблем мігрантів (скажімо, здобуття робочих місць) та вибудовування толерантних відносин в українському поліетнічному суспільстві. Проблеми освіти у такому контексті актуалізуються ще і чинником різноманітності етнічного бекграунду іммігрантів й традиціями у цій сфері, притаманними країнам їх походження.

Геополітичні процеси, що відбуваються останніми роками в Україні та світі, зумовлюють масові переміщення представників різноманітних етнічних груп. Україна стає країною, яка з часом приймає все більше і більше вихідців із різних країн світу. За різноманітними підрахунками, всі категорії зовнішніх мігрантів склали понад 300 тисяч осіб. Мігранти до України прибувають з 40 країн світу: країн колишнього Радянського Союзу (майже 78%, 2010 р.), Азії, Африки, арабських країн (22%, 2010 р.). Основними донорами іммігрантів для України є країни Середньої Азії: Афганістан, Бангладеш, В'єтнам, Йорданія, Індія, Ірак, Іран, Китай, Курдистан, Нігерія, Пакистан, Палестина, Сирія, Туреччина, Шрі-Ланка. У період 2014-2016 років помітно збільшується кількість мігрантів, які використовують Україну як транзитну в своїх намаганнях дістатися Західної Європи. Термін їхнього перебування у нашій країні постійно збільшується у зв'язку з ускладненням міграційної ситуації у Європі. Останніми роками іммігрантський пул із арабських країн, країн Азії та Африки складається із легальних та нелегальних іммігрантів, пошукачів притулку та біженців.

Міграційна ситуація в Україні ускладнюється тим, що у результаті воєнних дій на Донбасі в Україні сформувався контингент внутрішніх мігрантів та біженців (понад мільйон осіб).

Зовнішні й внутрішні переміщення значних контингентів населення спричиняють низку соціальних проблем у життєдіяльності українського суспільства, зокрема на ринку праці, у міжособистісних та групових відносинах носіїв різних культур і способів життя. За таких умов вирішення проблем, пов'язаних з освітою названих контингентів населення, набирають надзвичайної ваги, оскільки адекватний рівень освіти й освіченості є ключовим до вирішення соціальних проблем мігрантів (скажімо, здобуття робочих місць) та вибудовування толерантних відносин в українському поліетнічному суспільстві. Проблеми освіти у такому контексті актуалізуються ще і чинником різноманітності етнічного бекграунду іммігрантів й традиціями у цій сфері, притаманними країнам їх походження.

Латвія теж стає більш привабливою для закордонних громадян, як з Європейського Союзу, так і з інших країн, які бажають зостатися там на тимчасовій або постійній основі. Збільшення числа мігрантів помітне у всіх групах: серед іноземців, які мають у Латвії сімейні зв'язки, навчаються тут, працюють тут, роблять інвестиції чи шукають притулку.

Новоприбулі частіше мігрують сім'ями, яким необхідно надати можливості для освіти, пропонуючи існуючі освітні програми чи розробляючи нові, адресовані для них. Це є великим викликом для освіти.

Імміграція – це процес який неможливо оцінити однозначно. З одного боку, імміграція може бути оцінена як позитивний феномен, що допомагає вирішенню демографічних проблем приймаючої країни та робить значний внесок у розвиток її економічних та культурних процесів. З другого боку, іммігранти часто сприймаються як тягар чи навіть загроза для приймаючої країни, збільшуючи соціальне навантаження та змагаючись з місцевими за робочі місця.

Порівняно з 2004-м роком, кількість громадян третіх країн, що прибули до Латвії з метою освіти, - збільшилася втричі. Загалом, 4475 зарубіжних студентів навчалися у Латвії у 2013-2014 навчальному році (це близько 5,5% від загального числа студентів). Серед країн, що не входять до ЄС, найбільше число студентів прибуло з Росії (483 студенти), України (233) та Туреччини (199).

Громадяни третіх країн, які мають дійсний дозвіл на проживання в Латвії, мають право на безоплатну початкову та середню освіту. Як і інші діти у Латвії, діти іммігрантів мають відвідувати дошкільні навчальні заклади з 5 років і мають здобути середню освіту чи продовжувати навчатись

до 18 років. Громадяни третіх країн повинні платити за здобуття вищої освіти згідно з контрактами, що укладаються з вищими навчальними закладами. Варто відзначити, що багато іммігрантів знаходять можливості для освіти дітей у школах для національних меншин, чи у двомовних школах, наприклад, у школах з російською, українською, білоруською та старосєврейською мовами викладання, разом із вивченням латвійської мови.

Тільки упродов 2014 року у Латвії 184 дітей іммігрантів віком 10-14 роки навчалися у середній школі, 251 підліток у віці 15-19 років закінчували середню школу чи професійне училище та 787 молодих людей віком 20-24 років були студентами чи клієнтами ринку праці. Всі вони потребують такої освіти, яка б забезпечила довготермінове включення до суспільства. З цим пов'язаний ще один виклик для освіти – підготовка вчителів для роботи у мультикультурному середовищі.

TEORĒTISKĀ PĒTĪJUMA SECINĀJUMI. PIEREDZE

ВИСНОВКИ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ДОСВІД

Multikulturālisms ir pasaules mūsdienu realitāte – migrācijas procesi nav gājuši garām nevienas valsts sabiedrībai. Tas nozīmē, ka valstu politiskajās robežās ir jāsadzīvo dažādām rasu un etniskajām grupām ar atšķirīgu vēsturi, valodu, kultūru un reliģisko piederību. Mūsdienās ir jāreāģinās ar turbulentiem politisko pārmaiņu procesiem – britu politiskais padomnieks Robert Cooper atzīst, ka robežas izzūd starp postmodernisma valstīm, pateicoties tehnoloģiju attīstībai un straujajiem globalizācijas procesiem. (Cooper, 2003)

Pēdējo gadu ģeopolitiskie procesi Latvijā, Ukrainā un pasaulē nosaka migrācijas procesu aktivizēšanos, kuru rezultātā notiek dažādu etnisko grupu un kultūru mijiedarbība. Projekta aktualitāti nosaka nepieciešamība veicināt migrantu integrāciju vietējā sabiedrībā, apzināt sociālo pasūtījumu izglītībā, lai veicinātu migrantu iekļaušanos vietējā sabiedrībā, kā arī izglītības sociālo vērtību un tiesību uz izglītību īstenošanu migrantu skatījumā.

Migranti izglītības jomā ienes **divu veidu izaicinājumus**:

- migrantu iepriekšējā izglītība un izglītības piedāvājums vietējā sabiedrībā, lai veiksmīgāk veicinātu iekļaušanos/integrāciju un sociālo problēmu risināšanu (darba vietu atrašana, mūžizglītība utt.)
- sabiedrības gatavība pieņemt migrantu iepriekšējo izglītības un kultūras pieredzi.

Latvijas aktuālā situācija migrācijas jomā atšķiras no Ukrainas, kur ir migranti no ārvalstīm un Donbasa karadarbības rezultātā iekšējie migranti. Latvijā izšķir

- migrantus jeb jauniebraucējus no Eiropas Savienības valstīm,
- migrantus jeb jauniebraucējus no trešām valstīm,
- reemigrantus, kas atgriežas Latvijā pēc prombūtnes.

Iemesli, kādēļ tiek migrēts uz Latviju, ir dažādi: sociāli ekonomiskie (darba meklējumi, mācības, investīcijas, ģimeņu apvienošanās utt.); sociāli politiskie (neapmierinātība ar varu, dzīvības apdraudējumi, bēgšana no kara situācijas utt.), u.c.

Pēc Latvijas Centrālās statikas pārvaldes datiem 2016.gadā Latvijā uz dzīvi ieradās 8345 cilvēki (par 12% mazāk nekā 2015.gadā). Skatot starptautisko ilgtermiņa migrāciju sadalījumā pa valstu grupām, atbilstoši CSP novērtējumam, 57% no 2016.gada imigrantiem bija no ES (Eiropas Savienība) valstīm. Būtisku daļu (31%) veidoja arī imigranti no NVS (Neatkarīgo Valstu Savienība). 2016.gadā Latvijā bija reģistrēti 71 patvēruma meklētājs un 17 bēgļi. Kultūras un izglītības pieredze šiem cilvēkiem ir ļoti atšķirīga. Izglītības piedāvājums ir viens no efektīvākajiem veidiem kā palīdzēt cilvēkiem iekļauties vietējā sabiedrībā.

Pēc EUROSTAT datiem (2017) Eiropas Savienībā kopumā ārvalstu iedzīvotāji bija jaunāki nekā valsts iedzīvotāji. Salīdzinot ārvalstnieku sadalījumu pēc vecuma ar valsts iedzīvotāju sadalījumu pēc vecuma, var secināt, ka ārvalstnieku vidū ir proporcionāli vairāk salīdzinoši jaunu darbaspējīgā vecuma pieaugušo. 2016.gada 1.janvārī valsts iedzīvotāju vidējais vecums ES bija 44 gadi, savukārt ES dzīvojošo ārvalstnieku vidējais vecums bija 36 gadi. **Latvijā visvairāk migrantu ir vecuma grupā no 25 līdz 34 gadiem** – 2653 cilvēki, kam jāiekļaujas darba tirgū vai/un jāturpina sava izglītība. Te svarīga viņu motivācija iekļauties vietējā sabiedrībā. Nav noslēpums, ka ir arī tādi šīs vecuma grupa migranti, kuriem Latvija kalpo tikai kā tilts uz citām labklājības valstīm Eiropas Savienībā. Tādēļ var nošķirt divas migrantu grupas, kas ir un kas nav motivēti iekļauties vietējā sabiedrībā. Tas ietekmē izglītības pakalpojumu izmantošanu un izglītības programmu piedāvājuma attīstību valodu apguvē, profesionālajā pārkvalifikācijā, jaunu profesiju apguvē.

Latvijā visvairāk imigrantu pēc etniskās piederības ir krievu tautības (26,4%), ukraiņi (9,2%), baltkrievi (3,5%), poļi (1,7%), lietuvieši (1,7%) u.c. Visvairāk migrantu ir apmetušies Rīgā (3817 jeb 56 %) un Pierīgas reģionā (1306), kur ir izveidojusies vērā ņemama pieredze migrantu bērnu un pieaugušo izglītošanā. Pārējās republikas pilsētās apmetas uz dzīvi 26% ārzemnieku, no kurām to ir vairāk Daugavpilī (6,9%), Jūrmalā (6,4%) un Liepājā (6,4%). Latvijas novados dzīvo 19% ārzemnieku.

2016./2017.mācību gadā Rīgas pašvaldības izglītības iestādēs mācījās 115 skolēni no Krievijas, 23 – no Ukrainas, 20 – no Baltkrievijas, 19 – no Lielbritānijas, 11 – no Kazahstānas, 10 – no Lietuvas, 6 – no Ķīnas, 6 – no Vācijas, 5 – no ASV, 5 – no Itālijas un pa 4 skolēniem no Azerbaidžānas, Izraēlas, Sīrijas, Polijas, 3 skolēni no Afganistānas un pa 1 vai 2 skolēniem no dažādām valstīm: Armēnijas, Ēģiptes, Gruzijas, Moldovas Republikas, Hondurasas, Irākas, Norvēģijas, Taizemes, Somijas, Dānijas, Spānijas, Luksemburgas, Maltas, Indijas, Īrijas, Igaunijas, Grieķijas, Islandes, Šveices, Turcijas, Meksikas u.c. Visvairāk ārzemju skolēni mācījās Rīgas Zolitūdes ģimnāzijā (56), Rīgas 22. vidusskolā (51), Puškina licejā (23). Pēc Valsts izglītības informācijas sistēmas datiem pēdējos piecos gados ir vērojams, ka Rīgas pašvaldības skolās ik gadu mācās aptuveni 300 ārzemju skolēni.

Arī citos novados ir migrantu izglītošanas pieredze multikultūru vidē. Piemēram, Cēsu novadā, kur skolās mācās 27 bērni - citu valstu pilsoņi (no Krievijas, Ēģiptes, Baltkrievijas, Ķīnas, Japānas, Itālijas).

Pēc Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem Latvijā vecumposmā 0 – 9 gadiem pavisam dzīvo 208 607 bērni, no tiem Baltkrievijas pilsoņi – 128 bērni, Lietuvas – 128; Krievijas – 905, Polijas – 16, Vācijas - 29, Amerikas Savienoto Valstu – 21, Ķīnas – 44 bērni, utt. Pirmskolas izglītības iestādes piedāvā mācības dažādās valodās. 2016.gadā pirmskolas izglītības iestādes ar latviešu mācību valodu apmeklēja 73 448 bērni, ar krievu mācību valodu – 20 196 bērni, ar poļu mācību valodu – 269 bērni un ar citu mācību valodu – 336 bērni.

Latvijas augstskolās studē 4477 ārzemju studenti. visvairāk to ir Rīgas Stradiņa Universitātē (1837 jeb22%), Rīgas Tehniskajā universitātē (1670 jeb 11%), Latvijas Universitātē (831 jeb 7%). Ārzemju studenti ir no Vācijas (14,5%), Uzbekistānas (13%), Indijas (9,2%), Krievijas (7,4%), Zviedrijas (4,5%), Kazahstānas (4,4%), Francijas (4,3%), Ukrainas (3, 4%), Turcijas (2,9%), Lietuvas (2,7%), Norvēģijas (2,2%), Somijas (2,2%), Itālijas (1,9%), Azerbaidžānas (1,8%), Spānijas (1,8%), Baltkrievijas (1,7%), Lielbritānijas (1,7%), Portugāles (1,4%), Gruzijas (1%), Igaunijas (1%), ASV (1%), Šrilankas (1%), Pakistānas (1%) utt.

Multikulturālā perspektīva nodrošina konceptuālu rāmi, kas atšķir un izceļ sarežģīto dažādības procesu, kas valda sabiedrībā, vienlaicīgi nodrošinot **saskaņu un sadarbību**, apvienojot kulturāli atšķirīgus cilvēkus. Pēdējo 20 gadu laikā multikulturālismu sāk atpazīt kā spēcīgu rīku, ne tikai, lai saprastu nepazīstamu cilvēku grupas, bet gan arī lai izprastu sevi pašu un tos, ar kuriem kopā dzīvojam un strādājam (Lombardo, 2016; Kokemuller, 2016). Multikulturālisms ir sabiedrības līmenī pastāvoša vēlme gan pieļaut vai pat veicināt minoritāšu identitāšu saglabāšanos, gan iesaistīties starpkultūru saskarsmē vai pat veicināt to (Phinney, Berry, Vader, Liebkind, 2006).

Latvijā tiek īstenotas migrantu tiesības uz izglītību, kas noteiktas ANO starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 13.pantā „Šā pakta dalībvalstis atzīst **katra cilvēka tiesības uz izglītību**. Tās vienojas, ka izglītības mērķim jābūt pilnīgai cilvēka personības un tā cieņas apziņas attīstībai un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšana. Tās tālāk vienojas, ka izglītībai jādod visiem iespēja būt pilnvērtīgiem brīvas sabiedrības dalībniekiem, jāsekmē visu nāciju un visu rasu, etnisko un reliģisko grupu **savstarpēja saprašanās, iecietība un draudzība...**», kā arī citos arī Latvijā izdotajos dokumentos.

Pie tam arī Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas 26.pantā (2) teikts, ka „izglītības mērķim jābūt pilnīgai personības attīstībai, un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Izglītībai ir jāveicina **savstarpējā saprašanās, iecietība un draudzība** starp visām tautām, rasu un reliģiskajām grupām[...]

Jau 150 gadus senā vēsturē Mārtiņš Luters sludināja **iecietības un sabiedrības vienotības idejas**, kas mūsdienu daudz kultūru sabiedrībā ir aktuālas, jo īpaši to īstenošana izglītības vidē. Tas ir viens no izaicinājumiem izglītībā, ko veicina migrācija sabiedrībā.

Kopš 20.gs. 90.gadiem sabiedrības integrācija Eiropā ir kļuvusi par centrālo starpkultūru tālākizglītības tēmu, 20.gs. 50.–60.gados imigrācija tika uzskatīta par īslaicīgu parādību, bet imigranti –par īslaicīgiem ciemiņiem (Penninx, 2005). Termins „mītnes zemes/dominējošā« kultūra tiek saistīts ar terminu „likumīgā imigrācija«, kuru pētnieki izskaidro kā, pirmkārt, integrācijas likumu, otrkārt, programmu izstrādi, valodas kursus –visu to, kas tiek saistīts ar sociālo integrāciju (Carrera, 2009). Pastāv uzskats, ka imigranti bieži „dzīvo divās pasaulēs« un maina kultūras kodus atkarībā no konteksta, kurā atrodas. Ja „etniskā identitāte tiek slēpta saskarsmē ar mītnes zemes iedzīvotājiem, tā tiek izcelta grupas iekšienē» (Ēriksens, 2010,

451). Pārnesot šo atziņu uz trešās valsts valstspiederīgā skolotāju starpkultūru tālākizglītību, tas varētu sekmēt segregāciju kā vienu no integrācijas šķēršļiem.

Lai veicinātu migrantu iekļaušanos sabiedrībā, ir jānodrošina vispirms **valsts valodas apguve**. Rīgas pilsētas pašvaldība piešķir atsevišķu finansējumu pedagogu darba samaksai latviešu valodas mācīšanai migrantu (jauniebraucēju un reemigrantu) skolēniem. No 2014.gada šie skolēni vienu mācību gadu var mācīties latviešu valodu vēl divas stundas nedēļā papildus mācību plānā paredzētajam. Rīkojums par papildu finansējuma piešķiršanu tiek izdots divas reizes gadā, ja nepieciešams – arī vairākas reizes, lai tiktu iekļauti visi skolēni, kuri tikko iebraukuši valstī, uzsākuši mācības un kuriem tas ir nepieciešams.

Izglītībai ir arī kultūras daba, kā norāda Burdjē (Bourdieu, 1991). **Izglītība kā kultūras kapitāla sastāvdaļa** ietver sevī paša indivīda kultūras līmeni, zināšanas, domāšanu un valodu. Izglītība ir konkrētās valsts kultūras kapitāls, tādējādi tiem indivīdiem, kas ikdienā darbojas jauna kultūras kapitāla ietvaros, ir jānodrošina iespējas bagātināt ar savu kultūras kapitālu arī uzņemošās valsts kultūras kapitālu. Nedrīkst pieļaut situāciju, ka skola ierobežo un samazina kultūras kapitālu tā vietā, lai to paplašinātu.

Daudzas valstis ir saskārušās ar integrācijas problēmām, kas liecina par starpkultūru tālākizglītības pilnveides nepieciešamību. ES komisija 2011.gada 20.jūlijā pieņēma Eiropas programmu trešo valstu pilsoņu integrācijai, lai veicinātu ekonomisko, sociālo un kultūras ieguvumu, kādu migrācija var sniegt Eiropai.

Būtiski sekmīgas iekļaušanās elementi ir uzņemošās valsts valodas apguve, piekļuve nodarbinātībai un izglītībai, kā arī sociāli ekonomiska spēja sevi uzturēt. Iekļaušanās elementi ir cilvēciskais kapitāls, arī simbolisks resurss. Trešo valstu valstspiederīgais, kurš ir iekļāvies uzņemošās valsts sabiedrībā, ir ieguvums sabiedrībai, jo šīs personas bagātina ES gan kultūras, gan ekonomikas ziņā (Pičukāne, 2011).

Vācijas, kura ik gadus uzņem lielu skaitu migrantu, skolās tiek izveidotas divas speciālās klases vācu valodas apguvei, jo vācu valoda tiek uzskatīta par pamatu bērnu integrācijai mācību procesā. Ar bērniem un jauniešiem strādā arī imigrantu izcelsmes skolotāji, kas palīdz iedzīvoties, iekļauties vietējā sabiedrībā.

Anglijā imigrantiem ir šādas izglītības iespējas – angļu valodas kursi, skolās mācību asistenti un atsevišķi semināri/darbnīcas un kursi vecākiem, pilsoniskā izglītība skolās (mācību (Britu vērtības) un ārpus mācību programmas ietvaros), ģimenes izglītības programmas, pilsonības testa sagatavošanas kursi, pašvaldību un NVO organizētie kursi, diasporas valodas un kultūras skolas, reliģiskās skolas (Cara, 2017).

Lai panāktu, ka trešo valstu valstspiederīgie bagātinātu Latvijas kultūras, ekonomisko, sociālo un ekonomisko kapitālu, ir svarīgi izvērtēt bilingvālās, starpkultūras un iekļaujošās tālākizglītības potenciālu un tā izmantošanas un pilnveides iespējas to pedagogu tālākizglītībā, kas strādās ar trešo valstu valstspiederīgajiem. PROVIDUS pētījumā (2007) skolotāju atbildes liecina par to, ka viņi, saskaroties ar jautājumiem par toleranci un sabiedrības daļādību, retāk meklē palīdzību metodiskajā literatūrā un tālākizglītībasursos, bet biežāk paļaujas uz savu dzīves pieredzi, nereti uz internetā atrodamo informāciju. Tādējādi pastāv pretruna: **skolotāju iecietības** veidošanās pret trešo valstu valstspiederīgajiem tiek ietekmēta mediju virtuāli radītajā telpā (Stakle, 2011), nevis tālākizglītības procesā.

Rīgas pašvaldības 2017.gadā veiktajā pētījumā AMITIE CODE tika iegūti dati par **atbalsta pasākumiem**, ko skola sniedz jauniebraucēju un reemigrantu bērniem. Tie ir

- cieša sadarbība ar vecākiem (20,4%),
- papildus stundas/konsultācijas vairākos mācību priekšmetos (17,1%),
- pārrunas ar skolotāju kolektīvu par bērna vajadzībām (17,1%),
- pasākumi klases kolektīvam, kurā bērns mācās (iepazīstināšana, saliedēšana u.c.) (15,7%),
- izglītības programmas individuālā mācību plāna izstrāde (12,9%),
- papildus stundas/konsultācijas vienā mācību priekšmetā (12,7%).

Atbalsts izglītības iestādēm ir arī 2015.gada 13.oktobrī pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr. 591 „Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi», kas 30. un 31.pantā nosaka reemigrantu un jauniebraucēju uzņemšanas kārtību skolās.

Kā arī 2016. gada 26. jūlijā pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr. 488 „Kārtība, kādā nepilngadīgam patvēruma meklētājam nodrošina izglītības ieguves iespējas», kuri nosaka kārtību, kādā nepilngadīgam patvēruma meklētājam nodrošina izglītības ieguves iespējas valsts valodā valsts vai pašvaldības izglītības iestādē.

2011. gadā veiktajā pētījumā par patvēruma meklētāju, bēgļu un personu, kurām piešķirts alternatīvais statuss, piekļuvi izglītībai Latvijā skolu pārstāvji atzīst, ka daļa skolotāju nav gatavi vai ir tikai daļēji gatavi darbam ar mērķgrupu pārstāvjiem, bet daļa skolotāju esot pieredzējuši un sagatavoti šādam darbam (Djačkova, Zankovska-Odiņa, Laganovska, Andersone, Dambe, Kirjuhina, 2011).

Imigrantu integrācijas jomā ir notikuši vairāki uzlabojumi. Piemēram, interneta vidē kļuvuši pieejami latviešu valodas e-kursi un e-mācību līdzekļi, strādā Nacionālais integrācijas centrs, un sabiedriskā apspriešanā veidotas «Sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes 2010.-2019. gadam», kur aicināts ieguldīt līdzekļus imigrantu integrācijas pasākumos (Kaša, Akule, 2011)

Teorētiskā pētījuma rezultātā tika **identificētas problēmas, kas raksturo divu veidu izaicinājumus izglītībā.**

No vienas puses tie ir saistīti ar **nepieciešamību sniegt migrantiem atbalstu izglītības procesā**, lai veicinātu viņu iekļaušanos sabiedrībā.

Te var izdalīt vairākas problēmu grupas:

1) **sociālās problēmas** (iekļaušanās darba tirgū, profesionālās zināšanas, iespēja iesaistīties savas etniskās diasporas sociālajās aktivitātēs utt. Ar to saistās migrantu dzīves vietas izvēle Rīgā un lielākajās valsts pilsētās);

2) **etnokultūras adaptācijas problēmas** (valodu zināšanas, kultūru mijiedarbība, iespēja iesaistīties savas etniskās diasporas kultūras aktivitātēs utt.)

3) **psiholoģiska rakstura uzvedības problēmas** (emocionālās barjeras, cita mentalitāte, sveša vide, citas uzvedības tradīcijas vietējā sabiedrībā, konkrētas etniskās diasporas neesamība Latvijā utt.):

4) **problēmas, kas rodas migrantu un vietējās sabiedrības savstarpējās mijiedarbības procesā** (saskarsme ikdienas situācijās, sadzīvē, komunikācijas veids, utt.)

No otras puses **ir nepieciešams izglītēt sabiedrību**, lai tā pieņemtu migrantus (iecietība/tolerance, empātija, solidaritāte, sadarbība, politiskais, sociālais un individuālais atbalsts utt.)

Gan ārzemēs (Salinas, Franquiz, 2004), gan Latvijā (Šulmane, Kruks, 2006; Šūpule, Krastiņa, Peņķe, Krišāne, 2004) veiktie pētījumi rāda, ka arī Latvijas sabiedrībā pastāv un nākotnē var attīstīties **neiecietība** pret dažādām etniskām grupām, reliģiskām un arī seksuālām minoritātēm, kas izpaužas **agresivitātē** (Kruks, Rožukalne, Sedlenieks, Siliņa, Skulte, Grūzītis, 2012) un **sabiedrības spriedzē** (Zvagulis, 2008).

Lai risinātu šo problēmu, 2016. gada 1. jūnijā Latvijas Republikas Ministru kabinetā tika apstiprināti VISC sagatavotie «Ministru kabineta noteikumi par izglītojamo audzināšanas, arī tikumiskās un valstiskās audzināšanas vadlīnijām izglītības iestādēs un to īstenošanas vērtēšanas kritērijiem». Tika radītas audzināšanas vadlīnijas, kas palīdzētu skolām, skolēniem un viņu vecākiem mērķtiecīgi un demokrātiski vienoties audzināšanas jautājumos. Vadlīnijas definē vērtības, kuras nosaka skolēnu izpratni, atbildīgu attieksmi un rīcību – dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, valsts (latviešu) valoda un Latvijas valsts. Kā būtiskākie audzināšanā izkopjamie tikumi vadlīnijās ir nosaukti: atbildība, centība, drosme, godīgums, gudrība, laipnība, līdzcievība, mērenība, savaldība, **solidaritāte**, taisnīgums, **tolerance**. Vadlīnijās ir definētas mūsdienu izglītībai saistošās vērtības, kas veicina sabiedrības atvērtību dažādībai, mazinātu agresivitāti un radikalizācijas tendences sabiedrībā, kā arī skaidri nosaka kārtību, kādā veidā skolēniem un viņu vecākiem ir iespēja piedalīties izglītības satura atlasē un apguvē.

Rīgas pašvaldības 2017. gadā veiktajā pētījumā AMITIE CODE tika identificētas problēmas darbā ar migrantu bērniem:

- **grūtības, kas saistītas ar starpniekvalodu neesamību** vai nepietiekamām latviešu valodas zināšanām un prasmēm: apgrūtinātas iespējas diagnosticēt skolēnu iepriekšējo izglītības līmeni, sarežģīti organizēt mācību procesu stundu laikā, grūtības komunikācijā ar skolēnu ģimenēm;

- sarežģīta no mācību procesa administrēšanas puses skolēnu jauniebraucēju iekļaušana izglītības procesā, ja viņi uzņemti skolā mācību gada vidū;
- **nav pieejami skolotāja palīga pakalpojumi**, ierobežotas iespējas saņemt tulku pakalpojumus darbā ar ģimenēm, kurās nav starpniekvalodas ;
- nepietiekama jauniebraucēju ģimeņu izpratne par dzīvi un izglītības procesu Latvijā, kas apgrūtina izglītības iestādes un ģimenes sadarbību;
- grūtības sagatavot jauniebraucējus valsts pārbaudes darbiem un eksāmeniem. Skolēnu jauniebraucēju objektīvi vājākie mācību sasniegumu rezultāti negatīvi ietekmē izglītības iestādes kopējo statistiku,
- **nepietiekamas iespējas (piedāvājums un finansējums) saņemt metodisko atbalstu** (metodiskos materiālus,, kursus utt.) skolotājiem, kas strādā ar skolēniem jauniebraucējiem,
- u.c.

Starptautiskā pilsoniskās izglītības pētījumā ICCS 2016 konstatēts, ka Latvijas skolotāji vismazāko vērtību pievērš skolēnu sagatavošanai aktīvai pilsoniskai līdzdalībai (8%) un rasisma mazināšanai (12%). Latvijas skolotāji šos divus aspektus pētījumā norādījuši kā mazsvarīgus pilsoniskās izglītības mērķus. Tas rada bažas par sabiedrības un jaunās paaudzes gatavību pieņemt vietējā sabiedrībā migrantus.

Згідно з даними першого перепису населення незалежної України (2001 р.) та досліджень вітчизняних науковців, етнонаціональна структура українського суспільства відтворюється таким чином: український етнос (українська етнонація); етнічні спільноти – серед них – люди з невизначеним статусом (корінні народи / етнічні меншини) та національні меншини; представники різних етнічних груп. У цьому контексті варто відзначити наступні моменти: український етнос є найчисельнішою етнічною спільнотою України (понад 37,5 млн); національні меншини: росіяни (понад 8,3 млн.), білоруси (понад 270 тис.); молдавани (понад 250 тисяч); болгари (понад 200 тис.); угорці (понад 150 тис.); румуни (більше 150 тис.); поляки (понад 140 тис.); євреї (понад 100 тис.); вірмени (близько 100 тис.); греки (понад 90 тис.), татари (понад 70 тис.); рома (близько 50 тис.); азербайджанці (близько 45 тис.), грузини (близько 35 тисяч); німці (понад 30 тис.); литовці (понад 7 тис.); словаки (більше 6 тис.); чехи (близько 6 тис.); естонці (більше 2,8 тис.); етнічні спільноти з невизначеним статусом: гагаузи (близько 30 тис.), караїми (близько 1200), кримські татари (понад 250 тис.), кримчаки (близько 400); іммігранти з азіатських та арабських країн.

Всі ці спільноти можна розглядати як об'єкти, які, за словами Г. Лейбніца, мають свою конфігурацію у контексті географічної взаємодії, організовані у певному порядку. Їх конфігурація та порядок розташування визначаються їхнім числом та характеристиками розподілу на території України. Сучасні дані дають підстави розрізнити кілька груп регіонів в контексті розселення різних етнічних груп. Говорячи про структуру поселення українського населення та певною мірою її сучасну динаміку у регіональному вимірі, ми згадуємо кілька маркерів: 1) існування автохтонного та аллохтонного населення (їх нащадків). Перші – це ті, хто постійно проживає на території сучасної України, насправді слов'янські племена, які склали основу для формування українського, російського та білоруського народів. Друга група - це ті, хто у різні часи прибули на територію України (євреї, поляки, вірмени тощо) та ті, хто через зміни державних кордонів опинився на території сучасної України. Вони зазвичай живуть розсіяно; компактні селища етнічних спільнот формувалися лише у кількох регіонах: угорці на Закарпатті, румуни у Чернівецькій області, росіяни у східній частині країни і в Криму, кримські татари в Криму, гагаузи, болгари в Одеській області, поляки у Львові та Житомирській області.

Що стосується «нових етнічностей», які представлені сучасними іммігрантами з різних країн світу і які є об'єктом нашого дослідження, то вони у жодному регіоні України не становлять відчутну частку у складі населення, проте з часом їх вплив на етнонаціональну ситуацію стає все більш відчутним.

Для розуміння значення цього компоненту у контексті тенденцій етнічнонаціонального, соціального, культурного та політичного розвитку України важливо враховувати три аспекти: 1)

зв'язок з суто кількісним та часовим виміром - короткочасне перебування носіїв цих етнічностей на території України, переважно, іммігрантів з азійських та африканських країн; 2) якісні параметри явища (іммігранти як соціальна спільнота) – культурні елементи, традиції, звичаї, здатність сприйняття «інакшості» та функціонування в умовах іншоетнічного середовища, особливості поведінкових моделей. Перший і другий аспекти визначають актуальність дослідження, насамперед, для українського контексту, всього комплексу проблем, пов'язаних з носіями «нових етнічностей» іммігрантського походження; 3) з пулу «нових етнічних груп» мають бути виключені іммігранти із територій колишнього Радянського Союзу. Мотивацією цього кроку є той факт, що в Україні існували традиційні спільноти з Азербайджану, Вірменії, Туркменістану, Узбекистану (міграція продовжується і сьогодні), і їх етнічний статус відрізняється від статусу нових іммігрантських спільнот, і, що найголовніше, вони мають багаторічний досвід взаємодії з представниками титульної етнічної спільноти (українців) та представниками інших громад, які стали стабільними складовими етнічної структури населення України.

Таким чином, історія перебування іммігрантів з азійських та арабських країн на території України недостатньо тривала, і сьогодні вони складають невелику частку її населення: трохи більше трьох десятків років - більш-менш інтенсивно вони почали іммігрувати до України після отримання нею державної незалежності. Щоправда, певна частина громадян країн Азії та Африки тимчасово перебувала на території України і до 1991 року, вони навчалися у вищих навчальних закладах. Усі категорії іммігрантів, про які йдеться у нашому аналізові, за нашими оцінками, їх кількість сягає 300 тисяч (менше одного відсотка населення України).

Найбільш інтенсивними джерелами поповнення іммігрантського пулу населення України є такі країни: Афганістан, Бангладеш, В'єтнам, Йорданія, Індія, Ірак, Іран, Китай, Курдистан, Нігерія, Пакистан, Палестина, Сирія, Туреччина, Шрі-Ланка - загалом близько сорока країн. Якщо взяти до уваги тільки кількісні параметри азійської та арабської імміграції, то може створитися враження, що вона не є суттєвим чинником соціального розвитку України. Однак це значення де термінується не лише кількісними параметрами, але й іншими моментами, передусім інтенсифікацією світових міграційних процесів загалом та активним залученням України до них. Це означає, що у майбутньому іммігрантські спільноти можуть мати більш відчутний вплив на співвідношення різних компонентів населення, зокрема на зміну балансу етнічного складу населення на регіональному та, особливо, на місцевому рівні, а також на процеси їх соціальної та етнокультурної інтеграції в українське суспільство або, принаймні, адаптація до нових умов їх перебування та їх взаємодію з представниками традиційних етнічних спільнот України.

У нашому аналізі ми будемо використовувати термін «видимі меншини», оскільки, на наш погляд, це є актуальним і адекватним ситуації, яку ми обговорюємо. Це допоможе визначити об'єкт за своїми відмінними рисами від інших іммігрантів. Нагадаємо, що цей термін використовується давно в теорії, а також в практиці етнонаціонального розвитку Канади, зокрема в переписах. Відповідно до Закону про забезпечення зайнятості 1995 року «помітними меншинами» є «особи, які не є корінними людьми, які не є кавказької раси, які не є білими» (Lawon Equity Employment, 1995).

Серед меншин, згаданих у цьому Законі, і меншини, які класифікуються канадським урядом за такою категорією, майже всі меншини представлені в Україні, за винятком філіппінців, японців, корейців (останні два є зафіксованими в українських переписах, але вони не є новими етнічними групами (найновішими іммігрантами); це невеликі за чисельністю нащадки, які з'явилися в Україні в попередні історичні періоди. У цьому контексті зауважимо, що немає точних (адекватних) даних стосовно кількості представників «помітних меншин» на території України. На наш погляд, це пов'язано з наступними причинами: порівняно їх коротке існування на території України, не розробленістю методів їх визначення, різноманітність їх етнічного складу, диверсифікація мети їх перебування в Україні. Проте дані, накопичені українськими та зарубіжними дослідниками проблеми іммігрантів в українському соціальному та етнокультурному просторі відкривають можливості для обговорення тенденцій у динаміці імміграції до України «помітних меншин».

Джерелами таких даних є: Міністерство внутрішніх справ України, Державний комітет статистики України, Управління Омбудсмена України, Міжнародна організація міграції (МОМ), Верховний комісар Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ), громадські організації, котрі займаються питаннями проблеми прав людини (іммігрантів) в Україні.

Ще одне питання, яке слід згадати у контексті аналізу ситуації з «помітними меншинами»: міграція соціально-економічних (трудова) ресурсів є найбільш помітною серед усіх видів міграцій. Масштабне внутрішнє та зовнішнє заміщення людських ресурсів було притаманне Україні протягом усіх історичних періодів. Наприклад, збільшення міграції населення України за січень-липень 2010 р. У порівнянні з цим періодом 2009 р. становило 0,3-0,4 на 1000. Іммігранти з країн СНД склали частину у січні-липні 2010 р. 77,8%, з інших країн - 22,2%. Серед іммігрантів, які прибули в Україну протягом перших років нинішнього століття, переважна більшість склали іммігранти з країн Азії та Африки. Загальний азіатський та африканський імміграційний пул складається з таких категорій: легальні іммігранти, нелегальні іммігранти, шукачі притулку, біженці (китайці, індійці, пакистанці, в'єтнамці, бангладешці, афганці, турки, нігерійці, іммігранти з Йорданії, Шрі-Ланки, Сирії, Іраку тощо). Аналізуючи потоки іммігрантів в Україну, ми можемо сказати, що останнім часом зростає кількість китайців, турок, іранців та іммігрантів з Сирії. Слід зазначити, що сьогодні чітко окреслюється тенденція скорочення нелегальних іммігрантів. Але серед категорій, що стосуються режиму перетину української кордону (законне / нелегальне), кількість нелегальних іммігрантів з Азії та Африки в 2012 році зростає на 10% - це, передусім, ті, хто приїхав з Афганістану, Еритреї, Сомалі.

Аналіз статистичних даних, соціально-демографічний статус, їх сприйняття населенням України, процес їх адаптації до нових умов життєдіяльності дає змогу виділити кілька **груп проблем**:

- 1) соціальні проблеми;**
- 2) проблеми етнокультурної адаптації;**
- 3) проблеми психологічно-поведінкового характеру;**
- 4) проблеми, що виникають в процесі взаємодії іммігрантів з місцевим населенням.**

Соціальні проблеми пов'язані, передусім, із соціально-економічним станом розвитку регіонів та населених пунктів, де перебувають, ті, що прибули, та складу іммігрантів: активність ринку праці; можливості працевлаштування, можливість створення та підтримки етнічного бізнесу; можливості передати отримані професійні та загальні знання в практичну діяльність; соціально-демографічні характеристики іммігрантського населення; можливості доступу до якісної освіти. Дослідження українських науковців показують: реалізувати потенціал для іммігрантів надзвичайно складно, і в результаті ці можливості реалізуються у надто вузькому коридорі, який формується в більшій мірі у приватному секторі (наприклад, тут з 85 до 98% тих, хто шукає роботу. Такий коридор, як правило, є ринками у великих містах - Києві, Одесі, Харкові. Іммігранти в основному є продавцями, навантажувачами, рідко мають свої власний малий бізнес. Етнічна структура зайнятих на ринках є такою: а) передусім, одного й того самого етнічного походження; б) змішаного етнічного та іммігрантського походження; в) змішаного етнічного (іммігрантського та місцевого) походження.

Цікаво, що типовим показником у контексті зайнятості є невідповідність між характером зайнятості та рівнем професійної підготовки (згідно з опитуванням 74% респондентів-іммігрантів у Києві професія не відповідає спеціальності, в якій вони працювали, у Харкові - 49% , в Одесі - 58%).

Проблеми етнокультурної адаптації визначаються різними факторами, але, передусім, тими, які визначають можливості сприйняття та розуміння культури (культурних елементів) іншого, що дає підстави для позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей. Зазначимо, що аксіома полягає в тому, що культури формуються під впливом декількох факторів, важлива роль серед яких, зокрема, відіграє соціальні та освітні чинники. Розбіжності, які зараз обговорюються, реєструються за методом спостереження учасників шляхом порівняння місцевого та іммігрантського населення. Вони становлять одну з проблемних ситуацій як для представників «видимих меншин», так і

для місцевого населення. Її рішення залежить від кількох обставин, в тому числі, як довго (або короткочасно) іммігранти планують перебувати в Україні, і про їх зацікавленість «оволодіти» мовою, культурою, традиціями, звичаями, характерними для українського суспільства. На перше запитання відповідь частково дається даними вищезгаданого опитування: 27% мігрантів, які оселилися в Києві, залишилися б назавжди; таких в Харкові було 51%, в Одесі - 31%. Що стосується другого питання, то деякі параметри можуть бути визначені опосередковано, аналізуючи опитування відповідей на такі питання: наприклад, серед відповідей на запитання «Які іноземні мови ви хочете знати чи навчаєтесь?». Перевага, зазвичай, надається англійській, німецькій, французькій. На нашу думку, заява респондентів про їхнє бажання навчати дітей української мови є досить декларативною, оскільки, використовуючи метод спостереження за учасниками, принаймні у Києві, можна зробити висновок, що такі випадки трапляються не дуже часто.

Проблеми психологічного та поведінкового характеру кореняться в менталітеті іммігрантів, зокрема, у можливостях сприйняття «інше». Ці можливості визначаються традиціями життєдіяльності етнічних груп (етнічних спільнот), з яких виникла іммігранти, і поведінкові закономірності, встановлені в цих громадах.

Проблеми, які виникають у процесі взаємодії іммігрантів з місцевим населенням, можна розділити на два типи: 1) ті, які пов'язані з взаємодією із тими, хто живе поруч, і є продуктом повсякденного спілкування один з одним; 2) ті, що стосуються взаємин іммігрантів з владою.

Грунтуючись на аналізі ситуації іммігрантів, передусім членів «видимих меншин», стає зрозумілим, що проблеми нових іммігрантів становлять особливу проблему в галузі етнонаціонального розвитку українського суспільства. Це поле зачіпає такі проблеми: недостатній рівень задоволення соціальними потребами іммігрантів з Азії та Африки, високий рівень безробіття, невідповідність між рівнем професійної підготовки та характером зайнятості, наявність помітної етнокультурної та етнопсихологічної дистанції у відносинах з місцевим населенням, помітна соціальна та національна відстань між іммігрантами та місцевими мешканцями; поява напруженості, іноді ворожнечі та ксенофобії, відкриті етнічні конфлікти; обмежений доступ до освіти; злочини. Однак тенденція постійного зменшення загальної кількості населення України та збільшення припливу іммігрантів, проблеми, про які ми говорили, можуть розширюватися і поглиблюватися, що зміцнює існуючі та створює нові виклики для українського суспільства. Тому в цьому контексті важливо подумати про поглиблення дослідження цих проблем та розробку моделей безконфліктного розвитку етнічно різноманітного суспільства в нашій країні. Звичайно, перш за все, слід подумати над удосконаленням правової бази для врегулювання цих проблем. Подальші зусилля повинні бути спрямовані на якісну реалізацію вже існуючого законодавства відповідно до європейської та американської практики та на основі демократичних принципів та основних людських цінностей. Зокрема йдеться про такі акти: Декларація про державний суверенітет (1990 р.), Закон України «Про громадянство України» (1991 р.), Закон України «Про національні меншини в Україні» (1992 р.), Закон України «Про біженців» (1993 р.), Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (1994 р.), Закон України «Про імміграцію» (2001 р.), Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір проживання в Україні» (2003 рік) тощо.

EMPĪRISKĀ PĒTĪJUMA REZULTĀTI РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Fokusgrupu diskusijas Latvijā

Обговорення в фокус-групам в Латвії

Lai padziļināti izpētītu projektā «Imigranti sabiedrībā: izaicinājumi izglītībā» formulēto izpētes problēmu, bija nepieciešams izmantot kvalitatīvas pētniecības metodes, kas izpaustos kā uz mijiedarbību balstīts jēgpilns dialogs starp pētnieku un pētījuma respondentiem. Šādi iegūti dati pētījumam nepieciešami, lai nonāktu pie secinājumiem, kas netika formulēti kvantitatīvo metožu, t.i. aptaujas, izmantošanas rezultātā. Tādēļ šī pētījuma ietvaros tika nolemts izmantot fokusgrupu diskusiju kā projekta mērķim atbilstošāko kvalitatīvo metodi.

Fokusgrupu diskusija sociālajās zinātnēs ir plaši izplatīta kvalitatīvo datu vākšanas metode, tai ir grupas intervijas forma, to parasti veido 8 līdz 10 (maksimāli 12) cilvēku grupa, kuri neformālā sarunā fokusējas uz kādu noteiktu jautājumu loku. Fokusgrupu diskusijās notiek izjautāšana par konkrētu, precīzi definētu tēmu, tiek akcentēta mijiedarbība grupā un notiek kopīga jēgas konstruēšana (Cohen, Manion & Morrison, 2007).

Šī metode pētījumam «Imigranti sabiedrībā: izaicinājumi izglītībā» tikai izvēlēta divu iemeslu dēļ: 1) tās elastīgums – to var izmantot gan kā atsevišķu kvalitatīvo datu vākšanas metodi, gan arī kombinēt ar citām kvalitatīvajām vai kvantitatīvajām metodēm jaukto metožu dizaina ietvaros; 2) sociālo procesu pētīšanas efektivitāte – fokusgrupas diskusijas popularitāte mūsdienu sociālo zinātņu pētījumos saistīta ar to, ka šī metode sniedz iespēju veiksmīgi pētīt sociālo pasauli reālās dzīves apstākļos (Mārtinsone, Pipere & Kamerāde, 2016).

2018. gada februārī projekta «Imigranti sabiedrībā: izaicinājumi izglītībā» ietvaros tika veiktas trīs fokusgrupu diskusijas, lai detalizēti noskaidrotu izglītības sistēmā iesaistīto viedokļus par aktuālo migrācijas procesu radītajiem izaicinājumiem Latvijā.

Fokusgrupu diskusijām tika izvēlētas trīs pētījumam nozīmīgas mērķauditorijas: praktizējoši skolotāji un vadības pārstāvji 1) no skolas ar valsts mācību valodu un 2) mazākumtautību skolas, kā arī 3) pedagoģijas studenti, t.i., topošie skolotāji vai cita veida izglītības darbinieki nākotnē.

Kā skola ar valsts mācību valodu pētījumam tika izvēlēta Rīgas Juglas vidusskola (<http://rjv.lv/index.php>), jo tajā jau ir pieredze un veiktas iestrādnes darbā ar skolēniem, kuriem ir migrācijas fons (Amitie Code, 2017). Šobrīd skolā mācās vairāki skolēni no uz Latviju no ārvalstīm reemigrējušām ģimenēm.

Kā mazākumtautību skola pētījuma mērķa sasniegšanai tikai izvēlēta Rīgas Ukrainu vidusskola, kurā Latvijā dzīvojošajiem ukraiņiem ir iespēja iegūt vispārējo vidējo izglītību, paralēli apzinot savas etniskās dzimtenes valodu, vēsturi, kultūru un tradīcijas (<http://www.ukrschool.lv/>). Rīgas Ukrainu vidusskolā šobrīd mācās arī 80 skolēni, kuru ģimenes pādjējos gados ir emigrējušas no Ukrainas uz Latviju.

Nākotnes izglītības darbiniekus pētījumā pārstāv Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes akadēmiskās maģistra studiju programmas «Pedagoģija» studenti. Maģistra studiju programmas «Pedagoģija» mērķis ir sagatavot studentus patstāvīgai pētnieciskai darbībai izglītības iestādē vai citā ar izglītību saistītā institūcijā (https://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1%5Bprogram_id%5D=20485). Pedagoģijas maģistra programmas studenti fokusgrupas diskusijā piedāvāja savu skatījumu uz migrācijas fenomena izraisītajiem izaicinājumiem izglītībai no nākotnes perspektīvas.

Visu trīs fokusgrupu diskusijas tika ierakstītas, izmantojot audiovizuālos medijus (kamera, diktafons, statīvs). Nofilmētais materiāls tiek izmantots tikai pētniecības vajadzībām, tiek nodrošināta diskusiju dalībnieku anonimitāte.

Diskusiju rezultāti tika interpretēti balstoties uz pētījuma teorētiskajā daļā izvirzītajiem kritērijiem.

Fokusgrupu diskusiju rezultātu analīze.

Diskusiju gaitā aptiprinājās pieņēmums, ka **skolēni ar migrācijas fonu Latvijas izglītības sistēmā ir realitāte** – skolās mācās un respondenti savā profesionālajā darbībā ir saskārušies ar skolēniem ar dažādu migrācijas pieredzi, kuri pārstāv dažādas etniskās un kultūras grupas. Runa ir ne tikai par **jauniebraucējiem** Latvijā, bet arī par **reemigrantiem**, t.i., bērniem no ģimenēm, kas savulaik Latviju ir pametušas, bet pēc vairākiem gadiem atkal tajā atgriezušās. Šo skolēnu pirmā valoda ir latviešu, krievu, ukraiņu, itāļu, gruzīnu, angļu, baltkrievu, uzbeku u.c.

Kā liecina projekta AMITIE CODE ietvaros veiktais pētījums, šobrīd lielākai daļai Rīgas pašvaldības izglītības iestāžu ir pieredze darbā ar jauniebraucēju un reemigrantu bērnu integrāciju, un ir aktuāli jauniebraucēju un reemigrantu bērnu izglītošanas jautājumi. 2017. gadā vairāk nekā 75% Rīgas pašvaldības izglītības iestāžu uzrāda, ka tajās šobrīd mācās vai pēdējo 3 gadu laikā ir mācījušies šādi bērni (Amitie Code, 2017).

Kopumā diskusiju dalībnieki **migrācijas procesus Latvijā vērtē pozitīvi**, uzskatot, ka migrācija uzlabo ekonomisko situāciju Latvijā un atjauno cilvēkresursus. Taču tika uzsvērts, ka valstij nepieciešami augsti kvalificēti speciālisti nevis «laimes meklētāji».

Visu triju fokusgrupu diskusiju dalībnieki apliecināja, ka gan **izglītības sistēma**, gan konkrētas **izglītības institūcijas** Latvijā šobrīd **saskaras ar nopietniem izaicinājumiem**, ko migrācijas procesi valstī ir radījuši.

FokUSDiskusiju dalībnieki uzskata, ka Latvijā **trūkst sistēmiska plāna un atbalsta no valsts puses**, lai pilnvērtīgi īstenotu skolēnu ar migrācijas pieredzi integrēšanu Latvijas vispārējās izglītības sistēmā. Lai gan likumdošanas aspektu Latvijā šajā jomā var uzskatīt par pamatos sakārtotu, tomēr **reālajā skolu praksē šis process balstās uz skolotāju un skolu vadības iniciatīvu**. «*Mēs visi taustāmies,*» apgalvo skolotāji, uzsverot, ka skolēni ar migrācijas fonu nav vienīgā grupa Latvijas skolās, kam nepieciešams atbalsts.

Visās trijās fokusgrupas diskusijās tika minēts, ka skolēnu integēšanās Latvijas izglītības sistēmā ir kompleksa parādība. Tā ir atkarīga ne tikai no skolēna spējām un talantiem – ļoti nozīmīgs ir vecāku atbalsts, paša skolēna un arī visas viņa ģimenes motivācija mācīties latviešu valodu, iekļauties Latvijas sabiedrībā. Kā nozīmīgs priekšnosacījums integrācijai tika minēta gan skolēna emocionālā pašizjūta, gan citu klases biedru attieksme un sapratne. Tāpēc diskusijās tika minēts, ka **skolēniem** ar migrācijas pieredzi skolās būtu nepieciešams **atbalsta personāls** – mentors, kas varētu konsultēt, emocionāli atbalstīt utt.

Viens no galvenajiem izaicinājumiem skolēnu ar migrācijas pieredzi integrācijai Latvijas skolās ir **latviešu valodas prasmju apguve**. Valsts valodu par vienu no būtiskākajiem priekšnosacījumiem integrācijai nosauc visu trīs diskusiju dalībnieki. Latviešu valodas prasmju nepietiekamība apgrūtina ne tikai komunikāciju ar skolēniem, bet arī rada mācīšanās grūtības, piemēram, ja skolēns nesaprot uzdevuma noteikumus. Tāpēc skolas Latvijā izmanto starpniekvalodas, lai strādātu ar skolēniem, kuri valstī apmetušies uz dzīvi nesen un valodu nav apguvuši.

Nav noslēpums, ka daudzas ģimenes no bijušajām PSRS republikām Latviju izvēlas kā tranzītvalsti, plānojot nākotnē pārcelties uz kādu citu Eiropas Savienības valsti ar augstāku labklājības līmeni. Latvija kā pagaidu mājvieta tiek izvēlēta, jo šeit iespējams izmantot krievu valodu. Tādējādi bērniem, kas pārcēlušies uz Latviju no šīs grupas valstīm, kā starpniekvaloda skolā tiek izmantota krievu valoda. Un tā kā Latvijā šīs ģimenes palikt negatavojas, latviešu valodas apguve nav viņu prioritāte. Taču nenoliedzami no postpadomju telpas Latvijā ir ieradušās ģimenes, kas vēlas te palikt – šo ģimeņu motivācija apgūt latviešu valodu ir nopietna. Parasti ģimenes, kuras pārceļas uz Latviju no šī reģiona, izvēlas bērniem mazākumtautību skolas.

Tāpēc Rīgas Ukraiņu vidusskolas skolotāji un vadība diskusijā bija optimistiskāki par citu fokusgrupu diskusiju dalībniekiem – skola ir specifiska, viņu pieredze migrantu integrācijas jomā ir ilgāka un apjomīgāka (no 320 skolēniem skolā šobrīd 80 ir skolēni ar migrācijas pieredzi). Skolā ir ierasts izmantot 4 valodas – latviešu, ukraiņu, krievu un angļu. Un tomēr arī šīs skolas pārstāvji atzīst, ka atbalsts no valsts un pašvaldības būtu nepieciešams.

Skolēniem ar reemigrācijas fonu kā starpniekvaloda skolā tiek izmantota angļu valoda. Taču angļu

valoda, ņemot vērā Latvijā skolās strādājošo pedagogu vecumu un kultūrvēsturisko pieredzi, pašiem skolotājiem bieži sagādā nopietnas grūtības. Tāpēc diskusijās izskanēja doma par jaunu funkciju angļu valodas skolotāja darbībā – angļu valodas skolotājs bieži ir tas, kurš apņemas būt par atbalsta personāla pārstāvi skolēnam ar migrācijas pieredzi.

Reemigrācijas fenomens pats par sevi ir jauns – šajā jomā skolu pieredze ir mazāka. Tāpēc Rīgas Juglas vidusskolas vadība un skolotāji paši aktīvi iesaistījušies nepieciešamo atbalsta pasākumu izpētē un izstrādē.

Diskusijās tika pieminēti arī gadījumi, kad skolēns neprot runāt nevienā skolotājiem zināmā valodā, tāpēc ir svarīgi piemērot izglītības sistēmu un izstrādāt atbalsta pasākumus, lai varētu atbalstīt dažādas skolēnu migrantu vajadzības. Ir gadījumi, kad ģimenes nolemj atgriezties atpakaļ uz ārzemēm tieši savu bērnu labizjūtas un nākotnes dēļ, jo skola Latvijā nespēj nodrošināt skolotāju asistentu, līdz ar to individuālo atbalstu skolēnam. Jāņem vērā, ka migrācijas fons var nebūt vienīgais aspekts, kurā skolēnam nepieciešams atbalsts.

Fokusgrupu diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka **atbalsta pasākumi** nepieciešami ne tikai skolēniem – nepieciešams atbalsts **pedagogiem**. «*Neviens mums nemāca «kā»!*», secina skolotāji vienā no diskusijām. Būtu nepieciešami metodiskie materiāli, digitālie mācību līdzekļi, darbības vadlīnijas noteiktās situācijās, iespējas saņemt konsultācijas u.c. Skolotāji uzskata, ka būtu ļoti vērtīgi apkopot labās prakses piemērus skolēnu ar migrācijas fonu integrācijai izglītības sistēmā Latvijā. Kā pozitīvs piemērs atbalstam tiek minēti Latviešu Valodas Aģentūras izstrādātie un apkopotie mācību materiāli latviešu valodas apguvei.

Kā priekšlikums divās diskusijās izskanēja ideja par to, ka skolēniem no imigrantu un reemigrantu ģimenēm būtu nepieciešams papildus mācību gads, kurā notiktu sociāli emocionālā adaptācija, tiktu apgūta valoda utt. Trešajā diskusijā zskanēja viedoklis, ka šāds gads nav nepieciešams – gan vecāki, gan skolēni tam nepiekritīs. «*Nebūtu labi likt bērnam zaudēt veselu gadu. Ja vide ir laba un pretimnākoša tāds gads nav nepieciešams*», uzsvēra skolotāji. Drīzāk būtu nepieciešams pilnveidot vidi, pielāgot mācību saturu, risināt jautājumus ar diagnosticējošajiem darbiem un centralizētajiem eksāmeniem.

Diskusijās tika konstatēts, ka šobrīd Latvijas izglītībā atbalsta personāla pienākumus darbā ar bērniem, kuriem ir migrācijas pieredze, uzņemas skolās jau **esošā personāla pārstāvji**, kuru **amata uzdevumiem pievienojas jauna funkcija**. Rīgas Juglas vidusskolā tas ir speciālais pedagogs, kurš ikdienā strādā ar skolēniem, kuriem ir mācīšanās traucējumi. Bērni ar migrācijas vai reemigrācijas pieredzi pie speciālā pedagoga strādā kopā ar citiem skolēniem ar mācīšanās grūtībām, izmantojot to pašu metodiku. Savukārt Rīgas Ukrainu skolā šie pienākumi ir deliģēti sociālajam pedagogam, kura amata uzdevumi ir papildinājušies ar socializācijas funkciju. Sociālais pedagogs veicina skolēnu integrēšanos, izmantojot dažādu projektu aktivitātes utt.

Tika izteikts priekšlikums speciālo un sociālo pedagogu izglītībā iekļaut arī šo aktuālo darba funkciju, kā arī kopumā **skolotāju izglītībā stiprināt migrācijas problemātikas radīto izaicinājumu risināšanas instrumentus**, jo ir skaidrs, ka šie procesi valstī nostiprināsies un paplašināsies.

Secinājumi.

Aptuveni trešā daļa Rīgas pašvaldības izglītības iestāžu atzīst, ka ir piemērotas jauniebraucēju un reemigrantu bērnu uzņemšanai. Lai uzlabotu pārējo izglītības iestāžu pašvērtējumu par piemērotību, nepieciešams papildu atbalsts (Amitie Code, 2017).

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki norāda, ka darba uzlabošanai visvairāk būtu nepieciešams sistēmiski izstrādāts plāns izglītības institūcijām, papildu finansējums, skolotāju pedagoģiskā pilnveide, atbalsta personāls un konsultācijas, kā arī pieredzes apmaiņa.

Latvija

Експертне опитування (Червень 2017 р.) проводилося з метою отримання інформації від суб'єктів освітнього процесу, їх розуміння проблем інтеграції іммігрантів до освітнього простору приймаючого суспільства. Думка експертів дозволяє наблизитися до аналізу будівництва стратегії вирішення досліджуваної теми.

У якості експертів були опитані фахівці освітнього процесу **Латвії**: вчителі, керівники відділів освіти муніципальної влади, керівники освітніх закладів. Усього було опитано 25 експертів.

Думка експертів становить інтерес, перш за все, тому, що вона належить спеціалістам, які володіють більш широкою та об'єктивною інформацією щодо іммігрантів. Разом з тим, вони, кожний у своїй сфері діяльності, можуть впливати на прийняття конкретних рішень щодо мігрантів, формування та здійснення міграційної політики в місті чи країні певним чином.

Думка експертів дає змогу деталізувати, конкретизувати відповіді, уніфікувати інформацію для побудування системної концепції.

Тема іммігрантів дуже складна, адже експерти мають труднощі при відповіді на питання *«Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя Вашої країни?»* *«Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?»*

- Відповіді експертів не є вільними від стереотипів, які тиражуються у суспільстві. Наприклад, багато експертів визначають імміграційний процес однозначно як нелегальний, тобто поняття «іммігрант» для них адекватне поняттю «нелегал».

- Досить стриманими були відповіді експертів на питання *«Можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?»*

- Для прогнозування розвитку міграційних процесів у суспільстві є важливим, результати відповідей експертів на питання *«Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?»* - матеріальний статус, різниця у системі освіти, світоглядні практики, особливості національної культури.

- Можна сказати, що одноставними були відповіді експертів на питання *«Можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжсетнічні комунікації у приймаючому суспільстві?»*

- Відповіді експертів демонструють неоднозначність оцінки впливу іммігрантів на освітній і комунікативний простір суспільства.

2017. gada augusta beigās un septembra sākumā tika veikta aptauja, ko bija izstrādājušai ukraiņu kolēģi Anna Kisla un Sergejs Štepa. Aptaujas mērķis bija izpētīt, kādas problēmas rodas izglītības sistēmā un sabiedrībā kopumā imigrācijas jautājumos. Aptaujāti tika 32 pedagogi. Skolotāji bija dažāda vecuma, dažādu mācību priekšmetu skolotāji no dažādiem Latvijas reģioniem, no izglītības iestādēm ar atšķirīgu izglītības līmeni (pamatskola, pamatskola, vidējā izglītība skola, augstskola) un, kuriem ir atšķirīga pieredze darbā ar imigrantiem vai re-emigrantiem.

Atbildēs par imigrantu ietekmi uz etnisko komunikāciju uzņemošajā sabiedrībā, atbildes – «jā, ir ietekme», sniedza 84% aptaujāto, tajā skaitā pozitīva ietekme - 9% respondentu atbildēs un negatīva ietekme - 6% respondentu atbildēs un tā ir saistīta ar pieredzi, pamatojoties uz informāciju no plašsaziņas avotiem par notikumiem Eiropā. Atbildes «nav ietekmes» (6%) un «nav saskarsmes», «to ir grūti komentēt» (13%) ir pietiekami bieži, jo bēgļi dzīvo izolēti Latvijā («Mucenieki») un viņu ir mazs skaits.

Attiecībā uz imigrantu ietekmi uz starpkultūru komunikāciju uzņemošajā sabiedrībā ir 69% pozitīvu atbilžu, 3% - negatīvi, un ir ļoti svarīgi atzīmēt, ka «ietekme ir atkarīga no imigrantu skaita» – 22% respondentu atbildēs. Izskan komentāri, ka par to ir pārāgri runāt Latvijā, kur imigrantu skaits nav liels un veido savas iekšējās kopienas.

Latviešu valodas zināšanas (63%) ir minētas kā ļoti svarīga prasme imigrantu spējai pielāgoties uzņemošās valsts izglītības telpai. Papildus valodas zināšanām visas atbildes var iedalīt četrās grupās: divas grupas – «grūti pielāgoties no vienas izglītības telpas citā» (38%); «viegli vai veiksmīgi pielāgojas» (13%), īpaši minot spēju ātri apgūt valodas bērnu vecumā, un divām grupām, kas pauž viedokli, ka «adaptācija ir atkarīga no valsts/personas», nenorādot konkrēti (13%) vai «atkarībā no cilvēku motivācijas, vēlmēm» (31%). Tiek minēts arī tas, ka runājot par sabiedrību Latvijā, tajā joprojām ir divas izglītības telpas.

Runājot par faktoriem, kas ietekmē imigrantu integrāciju uzņemošajā valstī, visbiežāk tika minēts «nacionālās kultūras īpatnības» (78%), «materiālais stāvoklis» (78%), tikai tad sekoja «izglītības sistēmu atšķirības» (56%) un «ideoloģiskās prakses» (50%)

Україна

Експертне опитування в **Україні** (30 викладачів, фахівців з питань іммігрантів та керівники навчального процесу) виявило ряд проблем, з якими стикаються іммігранти в освіті. Варто зазначити, що вони подібні до ситуації в Латвії, за винятком розміру іммігрантських груп та виключення реімігрантів (в Україні існують лише окремі винятки). Стосовно питання про проблеми, що впливають на освітню інтеграцію іммігрантів в українське суспільство, експерти зазначають відмінності у системах освіти (16), матеріалах (10), особливостях національної культури (7) та практики ідеології (7). Більшість експертів розглянули можливості українського соціального середовища, як правило, сприятливого для адаптації іммігрантів до освіти. Експерти відзначають, що іммігранти в основному позитивно впливають на економічні події в країні; вони збагачують своє культурне різноманіття (іммігранти схильні сприймати нову культуру та традиції) [Емпіричний аналіз проблем, 2018]. Однак неясно, чи сподобається життя в країні з приходом іммігрантів. До речі, більшість латвійських експертів припускають, що іммігранти також позитивно впливають на міжетнічну та міжкультурну комунікацію в своїй країні.

Для дослідження теми ризиків та придбання від імміграційних процесів в Україні ми використовували наступний інструментарій: експертну анкету з питаннями: «Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни?», «Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України?», «Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Україна стає гіршим або кращим місцем для життя?», «Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні відносини у приймаючому суспільстві?», «Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?», «Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?», «Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?».

Вплив імміграції на економіку. Питання в експертній анкеті ми поставили у такій редакції: **«Як Ви вважаєте, приїзд іммігрантів в Вашу країну позитивно або негативно впливає на економіку країни?»**

Вплив імміграції на економіку приймаючої країни широко обговорюється в Європі. Однак вчені диференціюють напрямки досліджень впливу: ступінь впливу іммігрантів на системи соціального забезпечення, на податкові надходження і пенсії. Вивчаються наслідки змін на ринку праці після «десантування» іммігрантів, вплив мігрантів на рівень споживання і якість споживання, бізнес - поведінка іммігрантів [1].

В української реальності аналіз відповідей експертів на питання «Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни?» показує неоднозначність оцінювання впливу іммігрантів на економічний розвиток приймаючої країни. Але і в позитивному оцінюванні, і в негативному, експерти визначали залежність впливу від якості іммігрантів як трудового ресурсу. Мається на увазі наступні характеристики іммігрантів.

Позитивні характеристики:

- фінансово забезпечені,
- з високим рівнем освіти,
- зацікавлені у розвитку приймаючої країни.

Негативні характеристики:

- люди, які не хочуть працювати,
- люди, які намагатимуться жити на дотації, а це виснажуватиме бюджет України.

Але важливо зауважити, що при певній неоднозначності оцінювання ролі іммігрантів, ми спостерігаємо певний зсув думок експертів у бік позитивного оцінювання прибуття іммігрантів до нашої країни.

Вплив іммігрантів на культурне життя країни. Питання до експертів **«Як Ви вважаєте, приїзд іммігрантів руйнує або покращує культурне життя Вашої країни?»**

Концепції культурного розмаїття і культурної самобутності знаходяться в центрі наукового дискурсу в західних суспільствах. В Європі дискусія стимулюється певним тиском, пов'язаним з імміграційними потоками, які ростуть у багатьох європейських країнах. Головна проблема, з якою стикаються і яка обговорюється це боротьба за етнічну та культурну гетерогенність.

Дискусія про передбачувані витрати і переваги культурного розмаїття вже відчувається. Це добре ілюструється, наприклад, у Франції, де дискусії про носіння ісламської вуалі і бурки стимулювали, в свою чергу, публічні дебати про національну ідентичність. Точно так же недавнє голосування в Швейцарії проти будівництва мусульманських мечетей ясно показує, наскільки недавно стали гарячими і емоційними аргументи на користь етнічної і релігійної ідентичності [18].

Одне з основних труднощів в дослідженні впливу іммігрантів на культуру приймаючого суспільства це вимір і оцінка впливу іммігрантів на динамічні явища культури в цілому. Культура розвивається складним чином, а вплив іммігрантів на культуру європейських суспільств не може бути просто вимірний відповідно до кількості іммігрантів.

Мігранти є гетерогенною групою, вони походять з різних культур. Вони не можуть бути гомогенною групою. Це створює складності для дослідження. Так само складно аналізувати зміни в суспільстві, розглядаючи їх як результат впливу іммігрантів або результат глобалізаційних процесів. Наприклад схеми живлення в європейських співтовариствах змінилися - нові кухні, нові дієти. Але це вплив іммігрантів або результат глобалізації? Соціологи вважають, що загальна трансформація цивілізацій в культурному контексті в Європі, йде за рахунок імміграції.

Відповіді експертів на питання «Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України?» більш визначені і більш позитивно орієнтовані, ніж у відповідях на перше питання про економічний сферу. Негативного впливу іммігрантів на культурне життя України експерти майже не визначали. Позитивний вплив на культурне життя експерти розглядали при умовах:

- іноземці з повагою ставляться до культурних надбань українців,
- не займаються культурною експансією,
- розширення кругозору місцевого населення,
- прийняття нових кулінарних традицій,
- вивчення нових культурних зразків,
- розширення світогляду українців.

Вплив іммігрантів на культурне життя країни, що приймає ми заміряли з питання «Як Ви вважаєте, з появою іммігрантів Ваша країна стала найкращим місцем для життя або гіршим?»

Аналіз відповідей експертів на це питання показує, що відповіді однозначно вкрай складно. Тому домінує думка «у чомусь гірше, у чомусь краще».

Тиражовані думки експертів можна структурувати наступним чином.

«Навіщо Україні люди з інших країн?! А своїх куди подіти? Для такої території і своїх людей вистачає. Треба думати не про людей з інших країн, а про те, як своїм людям забезпечити робочі місця з достатнім заробітком».

«Залежить від того, з якою метою чужинець приїжджає в Україну (відкрити свій бізнес і створити нові робочі місця, чи зайняти і так необхідне тому ж українцю робоче місце)».

Вплив іммігрантів на міжетнічні відносини в приймаючій країні ми заміряли з питання **«Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні комунікації в приймаючому суспільстві?»** Більшість експертів відповіли в цілому позитивно, «оскільки трансляція відмінностей здатна підвищити рівень толерантності у суспільстві та зміцнити його».

«З іншого боку, чим частіше є контакти між мігрантами та не мігрантами, тим вищий буде рівень толерантності у суспільстві».

Ще раз зазначимо, що відповіді експертів на питання «Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?» визначені позитивно. «Сам факт присутності представників етнічних меншин із інших країн породжує постійну міжкультурну взаємодію. Окрім того, що вона може мати вияви у мистецтві, вони також проявляється кожного дня на побутовому рівні. Завдяки такій взаємодії на мікрорівні акумулюється нове знання про чужорідні традиції, звичаї, звички харчування та побут. При правильному сприйнятті вони можуть мати позитивний вплив на побут українців».

Вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації. **«Можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації в приймаючому суспільстві?»** Міжкультурні комунікації треба будувати у відповідь на нову міжетнічну ситуацію. У будь-якому разі міжкультурні комунікації треба активізувати, шукати нові їхні форми, збагачувати їхній зміст, уникати небезпечних тем і домагатися взаєморозуміння між іммігрантами і приймаючою стороною.

Проблеми освітньої інтеграції іммігрантів. Питання до експертів було сформульовано таким чином **«Які проблеми, на Ваш погляд, впливають на освітню інтеграцію іммігрантів до приймаючого суспільства?»**

Освітня інтеграція іммігрантів до приймаючого суспільства є проблемою для всіх країн, що стикаються з імміграцією. Прибуття іммігрантів з різними етнічними, расовими або релігійними характеристиками не в останню чергу створює труднощі для сфери освіти, оскільки освіта забезпечує знання, форми відносин і діє як важливий засіб соціальної інтеграції [3].

У спільнотах з наявністю іммігрантів школи повинні пропонувати добре скоординовані програми і послуги, орієнтовані на конкретні потреби іммігрантів. Програми якості для учнів-іммігрантів зазвичай включають в себе ряд функцій, які допомагають їм подолати освітні порушення, культурні і мовні бар'єри, соціальну ізоляцію. Ці функції включають в себе: Розширене читання і математична інструкція. Український як друга мова. Репетиторство. Класні помічники. Літні програми. Керівництво та консультування. Батьківський аутич - перевага і співучасть. Соціальна робота [4].

Одним з викликів, які складають для української освіти мігранти, це зміни викладацької кваліфікації. Незалежно від того, які відмінності між національними системами освіти, викладач вимушений та зобов'язаний презентувати потрібний контент освітніх знань для іммігрантів. Крім цього від викладача чекають вміння комунікувати, взаємодіяти з іммігрантською аудиторією. Європейські науковці визнають, що адаптація освітньої системи до нових процесів імміграції в Європі відстає від адаптації до соціальної системи. І тому головне завдання: викладач мусить бути кваліфікованим для нової ролі [5].

Адаптивні можливості іммігрантів до освітньої системи приймаючої суспільства. Експерти, відповідаючи на питання **«Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?»** вважають, що можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору України задовільні.

Таблиця інтенсивності розподілення відповідей експертів Табл.1

1. Адаптивні можливості іммігрантів до освітньої системи приймаючого суспільства	позитивно	неоднозначно	
	21	2	
2. Як Ви вважаєте, приїзд іммігрантів руйнує або покращує культурне життя Вашої країни?	руйнує	почасти руйнує, почасти покращує	
	--	12	
3. Як Ви вважаєте, з появою іммігрантів Ваша країна стала кращим місцем для життя або гіршим?	Країна стала кращим місцем для життя	У чомусь кращим, у чомусь гіршим	
	6	22	
4. Можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні комунікації в приймаючому суспільстві?	так	і так і ні	
	29	1	
5. Можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації в приймаючому суспільстві?	так	і так і ні	ні
	29	1	---
7. Які проблеми, на Ваш погляд, впливають на освітню інтеграцію іммігрантів до приймаючої суспільство?	різниця в системі освіти		світоглядні практики.
	16		7

«Задовільно, якщо говорити про вищу освіту. Мігранти здатні, вивчивши російську мову, відвідувати заняття та індивідуально спілкуватись з викладачами. З іншого боку, українські викладачі потребують професійного вдосконалення у володінні іноземними мовами (особливо англійською), для кращого задоволення освітніх потреб».

«Процес адаптування до освітнього простору залежить, на думку експертів, від багатьох факторів: відкритості і толерантності освітнього простору; адаптивного потенціалу іммігрантів; підтримки іммігрантів з боку державних інституцій та інститутів громадянського суспільства тощо. Відповідаючи на питання «Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?» експерти назвали наступні проблеми:

Матеріальний статус іммігрантів.

Світоглядні цінності, особливості національності і культури.

Недостатня кваліфікація викладачів для викладання іммігрантам.

Недостатнє матеріальне та технічне забезпечення вищих навчальних закладів в Україні.

Неготовність сприймати інші культури, ламати стереотипи, відходити від того, що вважається «нормою».

Необхідність у спеціальних програмах (як державних, так і недержавних), спрямованих на освітню інтеграцію іммігрантів. А для цього доцільно виділити цільові групи іммігрантів за ознаками їхнього матеріального статусу, цінностей, освітніх потреб, життєвих планів, особливостей національної культури тощо.

Висновки.

Аналіз відповідей експертів на питання **«Як Ви вважаєте, те, що люди з інших країн переїжджають жити до України, це в цілому добре чи погано впливає на економіку країни?»** показує неоднозначність оцінювання впливу іммігрантів на економічний розвиток приймаючої країни. Але і в позитивному оцінюванні і в негативному експерти мабуть усі визначали залежність впливу від якості іммігрантів як трудового ресурсу. Мається на увазі наступні характеристики іммігрантів.

Позитивні характеристики:

- фінансово забезпечені,
- з високим рівнем освіти,
- зацікавлені у розвитку приймаючої країни.

Негативні характеристики:

- люди, які не хочуть працювати,
- люди, які намагатимуться жити на дотації, а це виснажуватиме бюджет України.

Але важливо зауважити, що при певній неоднозначності оцінювання ролі іммігрантів, ми спостерігаємо певний зсув думок експертів у бік позитивного оцінювання прибуття іммігрантів до нашої країни.

Відповіді експертів на питання **«Як Ви вважаєте, приплив людей з інших країн в цілому руйнує чи збагачує культурне життя України?»** більш визначені і більш позитивно орієнтовані, ніж у відповідях на перше питання про економічний сферу. Негативного впливу іммігрантів на культурне життя України майже експерти не визначали. Позитивний вплив на культурне життя експерти розглядали при умовах

- іноземці з повагою ставляться до культурних надбань українців,
- не займаються культурною експансією,
- розширення кругозору місцевого населення,
- прийняття нових кулінарних традицій,
- вивчення нових культурних зразків,
- розширення світогляду українців.

Аналіз відповідей експертів на питання **«Як Ви вважаєте, із припливом людей з інших країн Україна стає гіршим або кращим місцем для життя?»** показує, що відповіді однозначно вкрай складно. Тому домінує думка «у чомусь гірше, у чомусь краще».

Тиражовані думки експертів можна структурувати наступним чином.

1. «Навіщо Україні люди з інших країн?! А своїх куди подіти? Для такої території і своїх людей вистачає. Треба думати не про людей з інших країн, а про те як своїм людям забезпечити робочі місця з достатнім заробітком».
2. «Залежить від того, з якою метою чужинець приїжджає в Україну (відкрити свій бізнес і створити нові робочі місця, чи зайняти так необхідне тому ж українцю робоче місце)».

Більшість експертів відповіли позитивно на питання **«Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжетнічні відносини у приймаючому суспільстві?»**

1. «В цілому позитивно, оскільки трансляція відмінностей здатна підвищити рівень толерантності

у суспільстві та зміцнити його».

2. «З іншого боку, чим частіше є контакти між мігрантами та не мігрантами тим більш буде рівень толерантності у суспільстві.

Зазначимо, що відповіді експертів у питання **«Чи можна, на Ваш погляд, говорити про вплив іммігрантів на міжкультурні комунікації у приймаючому суспільстві?»** визначені позитивно.

1. «Сам факт присутності представників етнічних меншин із інших країн породжує постійну міжкультурну взаємодію. Окрім того, що вона може мати вияв у мистецтві, вона також проявляється кожного дня на побутовому рівні. Завдяки такій взаємодії на мікрорівні акумулюється нове знання про чужорідні традиції, звичаї, звички харчування та побут. При правильному сприйнятті вони можуть мати позитивний вплив на побут українців».

2. «Міжкультурні комунікації треба будувати у відповідь на нову міжетнічну ситуацію. У будь-якому разі міжкультурні комунікації треба активізувати, шукати нові їхні форми, збагачувати їхній зміст, уникати небезпечних тем і домагатися взаєморозуміння між іммігрантами і приймаючою стороною».

Експерти, відповідаючи на питання **«Як Ви оцінюєте можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору приймаючої країни?»** вважають, що можливості іммігрантів адаптуватися до освітнього простору України задовільні.

«Задовільно, якщо говорити про вищу освіту. Мігранти здатні, вивчивши російську мову, відвідувати заняття та індивідуально спілкуватись з викладачами. З іншого боку, українські викладачі потребують професійного вдосконалення у володінні іноземними мовами (особливо англійського), для кращого задоволення освітніх потреб».

«Процес адаптування до освітнього простору залежить, на думку експертів від багатьох факторів: відкритості і толерантності освітнього простору; адаптивного потенціалу іммігрантів; підтримки іммігрантів з боку державних інституцій та інститутів громадянського суспільства тощо.

Відповідаючи на питання **«Які, на Ваш погляд, проблеми має освітня інтеграція іммігрантів у приймаюче суспільство?»**

експерти назвали наступні проблеми:

1. Матеріальний статус іммігрантів.
2. Світоглядні цінності, особливості національності і культури.
3. Недостатня кваліфікація викладачів для викладання іммігрантам.
4. Недостатнє матеріальне та технічне забезпечення вищих навчальних закладів в Україні.
5. Неготовність сприймати інші культури, ламати стереотипи, відходити від того, що вважається «нормою».
6. Необхідність у спеціальних програмах (як державних, так і недержавних), спрямованих на освітню інтеграцію іммігрантів. А для цього доцільно виділити цільові групи іммігрантів за ознаками їхнього матеріального статусу, цінностей, освітніх потреб, життєвих планів, особливостей національної культури тощо.
7. Основна проблема інтеграції іммігрантів є мовний момент – українська мова, а вони частіше всього володіють російською. Також є важливим культурно-релігійний аспект сприйняття освіти.
8. Необхідність бачити в іммігрантах потенціал для розвитку країни.

РЄТІЈУМА SECINĀJUMI | ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1) Abās valstīs atmosfēra imigrantu integrācijai izglītības telpā ir kopumā labvēlīga.

В обох країнах атмосфера інтеграції іммігрантів у навчальний простір досить сприятлива.

2) Skolu sistēmā radīti apstākļi to migrantu iekļaušanai, kuri vēlas apgūt uzņemošās valsts oficiālo valodu, lai uzlabotu savas profesionālās prasmes vai iegūtu jaunas profesijas. Uzņemošo valstu iedzīvotāju attieksme pret migrantiem ir samērā labvēlīga, un tas ir labs pamats, lai īstenotu viņu integrāciju valstu izglītības telpā. Šeit jāņem vērā dažādu migrantu kategoriju īpatnības (migranti no ES, no bijušās Padomju Savienības valstīm, Āzijas un Āfrikas imigranti, bēgļi, pārvietotās personas un atkārtoti migranti).

Шкільні системи можуть адаптувати іноземців, які бажають опанувати офіційну мову країни перебування, щоб покращити свої професійні навички або отримати нові професії. Ставлення населення приймаючих країн щодо іммігрантів досить сприятливе і це є хорошим підґрунтям для реалізації їх інтеграції в освітній простір країн. Тут слід враховувати особливості різних категорій іммігрантів (іммігранти з ЄС, з країн колишнього Радянського Союзу, азійські та африканські іммігранти, біженці, переміщені особи та реіммігранти).

3) Ir nepieciešamas īpašas apmācības skolotājiem, kas strādā ar migrantiem, lai iegūtu zināšanas par migrantu kultūrām, tradīcijām un uzvedības modeļiem, kas veicinās savstarpēju saprašanos mācību procesā.

Спеціальні тренінги для вчителів, які працюють з іммігрантами, необхідні для отримання знань про культури, традиції та поведінку іммігрантів, що стимулюватиме взаєморозуміння в процесі навчання.

4) Vairāk uzmanības jāpievērš starpnacionālās iecietības atmosfēras veidošanai izglītības iestāžu vidē, lai uzlabotu saziņas procesu starp dažādām izglītojamo kategorijām, tostarp skolotājiem, studentiem/skolēniem un izglītības iestāžu vadību. Tādēļ skolās, kuras apmeklē bērni no migrantu vidus, jāievieš speciālā pedagoga (sociālais pedagogs, sociālais psihologs) amata vieta, kas veicina saziņu starp skolēniem ar dažādu etnisko izcelsmi un palīdz viņiem pielāgoties jauniem apstākļiem.

Більше уваги слід приділяти створенню атмосфери міжетнічної толерантності в шкільному середовищі для покращення процесу спілкування між різними категоріями учасників, включаючи вчителів, студентів та керівництва школою. Саме тому в школах, які відвідують діти з іммігрантського середовища, слід запровадити посаду спеціального педагога (соціального педагога, соціального психолога), який сприятиме спілкуванню між учнями різного етнічного походження та допомагатиме їм адаптуватися до нових обставин.

5) Pieredzes (gan pozitīvas, gan negatīvas) apmaiņai starp skolām pētījuma valstīs un ārpus tām ir liela nozīme un vērtība izglītības programmu pilnveidē.

Обмін досвідом (як позитивним, так і негативним) між школами всередині та поза дослідницькими країнами має велике значення і значення у розробці освітніх програм.

6) Nepieciešams skolotāju izglītības un tālākizglītības programmas papildināt ar imigrantu integrācijas izglītības telpā izpratnei nepieciešamu tematiku gan atsevišķu kursu veidā, gan iekļaujot minēto problemātiku dažādu kursu saturā.

Необхідно налагодити навчання вчителів за програмами безперервної освіти, щоби стимулювати інтеграцію іммігрантів в освітній простір; з метою порозуміння до навчальних курсів варто включати питання різної етнокультурної тематики.

7) Skolotāju izglītības programmas paplašināt un stiprināt multikultūru sabiedrības radīto izaicinājumu risināšanas pedagoģisko instrumentu piedāvājuma klāstu.

Програми педагогічної освіти мають бути спрямовані на розширення і зміцнення засад мультикультурного суспільства; вони мусять бути дійовим педагогічним інструментом вирішення завдань у межах можливих напруг.

8) Nepieciešams izstrādāt programmas atbalsta personāla sagatavošanai, kas gan skolās, gan ārpus tām sagatavotu speciālistus, kas palīdzētu ģimenēm ar migrācijas fonu veiksmīgāk integrēties sabiedrībā, lai bērniem no šīm ģimenēm būtu vieglāk iekļauties mācību procesā skolā.

Необхідно розробити програми підтримки підготовки кадрів в школах і за їх межами, а також для підготовки фахівців, які допомагають сім'ям з міграційним фоном, з метою кращої інтеграції дітей із цих сімей в суспільство через інтеграцію їх у навчальний процес у школі.

9) Valsts līmenī nepieciešams paplašināt un stiprināt valsts valodas apguves iespējas cilvēkiem no migrantu ģimenēm gan bērniem, gan pieaugušajiem, jo tieši valsts valodas apguves grūtības pētījumā ir nosauktas par vienu no galvenajiem šķēršļiem gan izglītības telpā, gan sabiedrībā kopumā.

На національному рівні необхідно розширювати і зміцнювати національні можливості вивчення мови для людей з міграційним фоном як дітей, так і дорослих, оскільки вивчення мови називається в якості однієї з головних перешкод на шляху інтеграції в освітній простір суспільства в цілому.

10) Pašvaldību līmenī pārdomāt nepieciešamību organizēt plašākai sabiedrībai neformālās un informālās izglītības programmu piedāvājumu, piemēram, informatīvus seminārus par atšķirīgu kultūru un reliģiju pārstāvju vērtībām un sociālajiem paradumiem, kas palīdzētu mazināt stereotipus un aizspriedumus attiecībā pret cilvēkiem ar migrācijas pieredzi.

У відповідь на виклики, які породжуються імміграцією, на муніципальному рівні необхідно впроваджувати формальні і неформальні освітні програми у межах семінарів, інформаційних сесій про різні культури і цінності, релігії і соціальні звички, що допомагатиме зменшити дію стереотипів і забобонів щодо людей з міграційним досвідом.

INFORMĀCIJAS AVOTI | ДЖЕРЕЛА ИНФОРМАЦІЇ

1. AMITIE CODE. Materiāls darbam ar jauniebraucēju un reemigrantu bērniem izglītības iestādēs. Rīgas skolu pieredze. Rīga, Amitie Code, 2017. http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2017/10_2017/booklet_gala.pdf
2. Cohen L., Manion L.& Morrison K. (Eds.) *Research Methods in Education*. London, New York: Routledge, 2007.
3. Education of migrants – migrant families, school programs for migrant. Электронний ресурс:<https://www.google.com.ua/search?q=The+problem+of+education+for+migrants&oq=The+problem+of+education+for+migrants&aqs=chrome.69i57.2013j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
4. Education and migration – social aspects of education and training. Электронний ресурс: www.nesse.fr/nesse/nesse_top/.../education-and-migration.
5. Impact of immigration on Europe's societies - European Commission. Электронний ресурс: https://ec.europa.eu/...migration/.../emn_immigration_2006.
6. Introduction: perspectives on cultural integration of immigration. Электронний ресурс: www.oxfordscholarship.com/.../acprof-9780199660094-cha
7. LU Maģistra studiju programma «Pedagoģija». https://www.lu.lv/gribustudet/katalogs/programmu-mekletajs/?user_phpfileexecutor_pi1%5Bprogram_id%5D=20485
8. Mangule I., Akule D. Kopsavilkums: Imigrācija Latvijā. Sabiedriskās politikas centrs Providus. http://providus.lv/article_files/2617/original/Kopsavilkums_Imigracija_Latvija.pdf?1402392942
9. Mārtinsone K., Pipere A.& Kamerāde D. (Eds.) *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga, RaKa, 2016.
10. MK noteikumi Nr.488. Kārtība, kādā nepilngadīgam patvēruma meklētājam nodrošina izglītības ieguves iespējas. <https://likumi.lv/ta/id/283808-kartiba-kada-nepilngadigam-patveruma-mekletajam-nodrosina-izglitibas-ieguves-iespejas>
11. MK noteikumi Nr.591. Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi. <https://likumi.lv/ta/id/277597-kartiba-kada-izglitojamie-tiek-uznemti-visparejas-izglitibas-iestades-un-specialajas-pirmsskolas-izglitibas-grupas>
12. Pičukāne Ē., Mihailovs J. Izglītojamo ar ārvalstu izglītības pieredzi integrācija Latvijas izglītības sistēmā: tiesiskais regulējums, problēmas, risinājumi http://maciunmacies.valoda.lv/images/Maci/Diaspora_MacibuMateriali/Raksts_Mihailovs_Picukane.pdf
13. Rīgas Juglas vidusskola. <http://rjv.lv/index.php>
14. Rīgas Ukrainu vidusskola. <http://www.ukrschool.lv/>
15. Understanding the challenges of immigration for education. Электронний ресурс: <https://www.pobal.ie/.../Understaning%20the%20Challenges>

PROJEKTA PASĀKUMI | ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОЕКТУ

2017.GADS

28, 29. березня 2017 року Київ – Чернігів
2017.gada 28. – 29. marts Kijeva - Čerņigova

Семинар проекту, projekta seminārs
Теоретичні та практичні питання дослідження
Teorētiskās un praktiskās pētniecības jautājumi

28 БЕРЕЗНЯ, 2017 р., 28. marts

Пирогова, 9, аудиторія 238

10.00 – Зустріч з ректором проф. Віктором Андрущенко

Tikšanās ar Universitātes rektoru prof. Viktoru Andrušenko

10.30 – Відкриття семінару

Semināra atklāšana

10.45 – Дискусія: «Освітній простір у мультикультурному середовищі: тренди XXI століття»

Diskusija «Izglītības telpa multikultūru vidē: 21.gadsimta tendences»

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна): Nacionālā Dragomanova Pedagoģiskā universitāte (Kijeva, Ukraina):

Володимир Євтух, доктор історичних наук, професор

Volodimirs Jevtuhs, vēstures zinātņu doktors, profesors

Максим Колесніченко, кандидат філософських наук, доцент

Maksims Kolesničenko, filozofijas zinātņu kandidāts, docents

Світлана Ставицька, доктор психологічних наук, професорка

Svetlana Stavicka, psiholoģijas zinātņu doktore, profesore

Ольга Шишова, кандидат психологічних наук, асистент

Olga Šišova, psiholoģijas zinātņu kandidāte, asistente

Національний інститут стратегічних досліджень (Київ, Україна)

Nacionālais stratēģisko pētījumu institūts (Kijeva, Ukraina):

Олена Малиновська, доктор наук з державного управління, головний науковий співробітник

Oļena Maļinovska, vadībzinību doktore, vadošā zinātniskā darbiniece

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький, Україна):

Perejasļavas – Hmeļņickas Grigorija Skovorodas vārdā nosauktā Valsts pedagoģiskā universitāte (Perejasļava – Hmeļņicka, Ukraina):

Сергій Рик, кандидат філософських наук, професор, проректор

Sergejs Riks, filozofijas zinātņu kandidāts, profesors, prorektors

Латвійський Університет (Рига, Латвія):

Latvijas Universitāte (Rīga, Latvija):

Рудіте Андерсоне, доктор педагогічних наук, професорка

Rudīte Andersone, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore

Івета Гудаковська, доктор педагогічних наук, директорка бібліотеки Латвійського Університету

Iveta Gudakovska, pedagoģijas zinātņu doktore, Latvijas Universitātes Bibliotēkas direktore
Аїда Крузе, доктор педагогічних наук, професорка emeritus
Aīda Krūze, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore emeritus
Луція Рутка, доктор психологічних наук, професорка
Lūcija Rutka, psiholoģijas zinātņu doktore, profesore

Дискусія: «Теоретико-методологічні проблеми освіти іммігрантів»

Diskuaija: «Teorētiski metodoloģiskās problēmas migrantu izglītībā»

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна): Nacionālā Dragomanova Pedagoģiskā universitāte (Kijeva, Ukraina):

Андрій Гриньків, кандидат філософських наук, доцент

Andrejs Griņkivs, filozofijas zinātņu kandidāts, docents

Наталія Кочубей, доктор філософських наук, професорка Natālija Kočubeja, filozofijas zinātņu doktore, profesore

Оксана Патинок, кандидат психологічних наук, професорка

Oksana Patinoka, psiholoģijas zinātņu kandidāte, profesore

Людмила Савенкова, кандидат педагогічних наук, професорка

Ludmila Savenkova, pedagoģijas zinātņu kandidāte, profesore

Геннадій Ставицький, кандидат психологічних наук, асистент

Genādijs Stavickijs, psiholoģijas zinātņu kandidāts, asistents

Світлана Цілюрик, кандидат соціологічних наук, доцент

Svetlana Ciļurika, socioloģijas zinātņu kandidāte, docente

Алла Ярошенко, доктор філософських наук, професорка

Alla Jaroščenko, filozofijas zinātņu doktore, profesore

Сергій Яшанов, доктор педагогічних наук, професор

Sergejs Jašanovs, pedagoģijas zinātņu doktors, profesors

Латвійський Університет (Рига, Латвія):

Latvijas Universitāte (Rīga, Latvija):

Майя Балоде, докторантка Латвійського Університету

Maija Balode, Latvijas Universitātes doktorante

Івета Гудаковська, доктор педагогічних наук, директорка бібліотеки Латвійського Університету

Iveta Gudakovska, pedagoģijas zinātņu doktore, Latvijas Universitātes Bibliotēkas direktore

Аїда Крузе, доктор педагогічних наук, професорка emeritus

Aīda Krūze, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore emeritus

Дискусія: «Ключові питання емпіричного дослідження»

Diskusija «Empīriskā pētījuma galvenie jautājumi»

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна): Nacionālā Dragomanova Pedagoģiskā universitāte (Kijeva, Ukraina):

Володимир Євтух, доктор історичних наук, професор

Volodimirs Jevtuhs, vēstures zinātņu doktors, profesors

Олег Голець, асистент

Oļegs Goļecs, asistents

Сергій Дудар, асистент

Sergejs Dudars, asistents

Ганна Кісла, кандидат філософських наук, професорка

Anna Kisla, filozofijas zinātņu kandidāte, profesore

Олександр Коротич, асистент

Aleksandrs Korotičs, asistents

Любов Пиголенко, старший викладач

Ļubova Piņoļenko, vecākā pasniedzēja

Юлія Сюсель, кандидат філософських наук, доцент

Jūlija Sjušeļa, filozofijas zinātņu kandidāte, docente

Сергій Штепа, кандидат політичних наук, професор

Sergejs Štepa, politisko zinātņu kandidāts, profesors

Латвійський Університет (Рига, Латвія):

Latvijas Universitāte (Rīga, Latvija):

Рудіте Андерсоне, доктор педагогічних наук, професорка

Rudīte Andersone, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore

Майя Балодє, докторантка Латвійського Університету

Maija Balode, Latvijas Universitātes doktorante

Луція Рутка, доктор психологічних наук, професорка

Lūcija Rutka, psiholoģijas zinātņu doktore, profesore

29 БЕРЕЗНЯ, 2017 р., 29. marts

08.15 – Збір учасників

Dalībnieku pulcēšanās

08.30 – Від'їзд до м. Чернігова

Izbraukšana uz Čerņigovu

11.30 – Зустріч з Почесним консулом Латвійської республіки в Чернігові та Чернігівській області Оленою Вишняковою та директоркою Центру латвійської культури «Латвія-арт» Іриною Харченко

Tikšanās ar Latvijas Republikas goda Čerņigovā un Čerņigovas apgabalā Oļenu Višņakovu un Latvijas Kultūras centra direktori Irinu Harčenko

12.00 – Зустріч з ректором Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка проф. Миколою Носком

Tikšanās ar Čerņigovas Nacionālās Ševčenko Pedagoģiskās universitātes rektoru, profesoru Mikolu Nosko

12.30 – Круглий стіл

Araļā galda diskusija

Чернігів, Консульство Латвійської республіки в Чернігові та Чернігівській області, Центр латвійської культури «Латвія-арт»

Čerņigova, Latvijas Republikas konsulāts Čerņigovā un Čerņigovas apgabalā, Latvijas Kultūras centrs «Latvia – Art»

Олена Вишнякова, Почесний консул Латвійської республіки в Чернігові та Чернігівській області
Oļena Višņakova, Latvijas Republikas goda konsuls Čerņigovā un Čerņigovas apgabalā

Ірина Харченко, директорка Центру латвійської культури «Латвія-арт»

Irina Harčenko, Latvijas Kultūras centra «Latvia – Art» direktore

Чернігів, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

Čerņigova, Čerņigovas Nacionālā Ševčenko Pedagoģiskā universitāte

Круглий стіл: «Досвід освіти мігрантів у навчальних закладах різного рівня акредитації» Araļā galda diskusija: «Migrantu izglītības pieredze dažādu līmeņu akreditācijas ziņojumos»

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна): Nacionālā Dragomanova Pedagoģiskā universitāte (Kijeva, Ukraina):

Володимир Євтух, доктор історичних наук, професор

Volodimirs Jevtuhs, vēstures zinātņu doktors, profesors

Ірина Заїнчківська, старший викладач

Irina Zainčivska, vecākā pasniedzēja

Ганна Кісла, кандидат філософських наук, професорка

Anna Kisla, filozofijas zinātņu kandidāte, profesore

Ніколо Мунно, аспірант Nikolo Munno, aspirants

Оксана Патинок, кандидат психологічних наук, професорка

Oksana Patinoka, psiholoģijas zinātņu kandidāte, profesore

Ольга Тополь, доктор філософських наук, професорка

Olga Topoļa, filozofijas zinātņu kandidāte, profesore

Людмила Савенкова, кандидат педагогічних наук, професорка

Ludmila Savenkova, pedagoģijas zinātņu kandidāte, profesore

Юлія Сюсель, кандидат філософських наук, доцент

Jūlija Sjuseļa, filozofijas zinātņu kandidāte, docente

Руслан Фірсов, старший викладач

Firsovs, vecākais pasniedzējs

Світлана Цілюрик, кандидат соціологічних наук, доцент

Svetlana Ciļurika, socioloģijas zinātņu kandidāte, docente

Іван Шкапко, аспірант Ivans Škapko, aspirants

Сергій Штепа, кандидат політичних наук, професор

Sergejs Štepa, politisko zinātņu kandidāts, profesors

Алла Ярошенко, доктор філософських наук, професорка

Alla Jaroščenko, filozofijas zinātņu doktore, profesore

Латвійський Університет (Рига, Латвія):

Latvijas Universitāte (Rīga, Latvija):

Рудіте Андерсоне, доктор педагогічних наук, професор

Rudīte Andersone, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore

Майя Балоде, докторантка Латвійського Університету

Maija Balode, Latvijas Universitātes doktorante

Івета Гудаковська, доктор педагогічних наук, директорка бібліотеки Латвійського Університету
Iveta Gudakovska, pedagoģijas zinātņu doktore, Latvijas Universitātes Bibliotēkas direktore
Аїда Крузе, доктор педагогічних наук, професорка емерітус
Aīda Krūze, pedagoģijas zinātņu doktore, profesore emeritus
Луція Рутка, доктор психологічних наук, професорка
Lūcija Rutka, psiholoģijas zinātņu doktore, profesore

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка (Чернігів, Україна):
Čerņigovas Nacionālā Ševčenko Pedagoģiskā universitāte (Čerņigova, Ukraina):

Микола Носко, доктор педагогічних наук, професор (ректор)
Mikola Nosko, pedagoģijas zinātņu doktors, profesors (rektors)
Володимир Дятлов, доктор історичних наук, професор (перший проректор)
Volodimirs Djatlovs, vēstures zinātņu doktors, profesors (pirmais rektors)
Олексій Торубара, доктор педагогічних наук, професор (декан технологічного факультету)
Oleksijs Torubara, pedagoģijas zinātņu doktors, profesors (Tehnoloģiju fakultātes dekāns)
Наталія Носовець, кандидат педагогічних наук, доцент
Natālija Nosoveca, pedagoģijas zinātņu kandidāte, docente
Олег Воронко, кандидат історичних наук, доцент
Oļegs Voronko, vēstures zinātņu kandidāts, docents
Сергій Гаркуша, доктор педагогічних наук, професор
Sergejs Garkuša, pedagoģijas zinātņu doktors, profesors
Марина Кеда, кандидат історичних наук, доцент
Marina Keda, vēstures zinātņu kandidāte, docente
Василь Люлька, кандидат педагогічних наук, доцент
Vasils Ļuļka, pedagoģijas zinātņu kandidāts, docents
Наталія Менько, кандидат педагогічних наук, доцент
Natālija Meņko, pedagoģijas zinātņu kandidāte, docente
Олена Васюта, аспірант
Oļena Vasjuta, aspirante
Тетяна Федан, аспірант
Tetjana Fedana, aspirante

Вища лінгвістична школа (Ченстохова, Польща):

Augstākā lingvistikas skola (Čestohova, Polija):

Едіта Садовська, доктор наук, професорка (ректор)
Edīte Sadovska, zinātņu doktore, profesore, (rektore)
Томаш Кук, Ph.D., професор (проректор)
Tomašs Kuks, Ph.D., Profesors (prorektors)

Зустріч з ректором проф. Віктором Андрущенком
Tikšanās ar Universitātes rektoru prof. Viktoru Andrušenko
28.03.2017.

18.00 – Від'їзд до м. Києва, Izbraukšana uz Kijevu

Дискусія: «Освітній простір у мультикультурному середовищі: тренди ХХІ століття»
Diskusija «Izglītības telpa multikultūru vidē: 21.gadsimta tendences»
Менеджер проекту Володимир Євтух, професор
Projekta vadītāja Rudīte Andersone, profesore
28.03.2017.

Дискусія: «Освітній простір у мультикультурному середовищі: тренди ХХІ століття»
Diskusija «Izglītības telpa multikultūru vidē: 21.gadsimta tendences»
28.03.2017

Учасники дискусії: «Освітній простір у мультикультурному середовищі: тренди ХХІ століття»
Diskusijas «Izglītības telpa multikultūru vidē: 21.gadsimta tendences» dalībnieki
28.03.2017.

Перед поїздкою до Чернігова біля пам'ятника Драгоманову
Pirms brauciena uz Čerņigovu pie Dragomanova pieminekļa
29.03.2017

Зустріч з Почесним консулом Латвійської республіки в Чернігові та Чернігівській області
Оленою Вишняковою та директоркою Центру латвійської культури «Латвія-арт» Іриною
Харченко

Tikšanās ar Latvijas Republikas goda Ķerņigovā un Ķerņigovas apgabālā Oļenu Višņakovu un Latvijas
Kultūras centra direktori Irinu Harčenko

29.03.2017

Обговорення у Чернігівському національному педагогічному університеті ім. Шевченка
Diskusija Ķerņigovas Nacionālā Ševčenko Pedagoģiskajā universitātē

29.03.2017

2017.gada 20., 21.jūnijs, Rīga, Cēsis, Sigulda
20-21 червня, 2017 р. Рига, Цесіс, Сігулда

Konference, Конференція

Izglītības piedāvājums un pieredze migrantu iekļaušanai sabiedrībā
Пропозиції освіти та досвід мігрантів у суспільстві

20.jūnijs, otrdiena

20 червня, вівторок

Cēsis, Rīgas iela 23 „Jauniešu māja»

10.45 dalībnieku reģistrācija

реєстрація учасників

11.00 konferences atklāšana

відкриття конференції

11.10. Cēsu novads: tradīcijas un mūsdienas. Aleksandrs Abramovs, Cēsu Novada dome

Реģіон Цесіс: традиції та сучасність. Олександр Абрамов, районна рада Цесіс

11.30 Izglītības piedāvājums multikultūru vidē. Lolita Kokina, Cēsu novada pašvaldības Izglītības nodaļas vadītāja

Освітні пропозиції у мультикультурному середовищі. Лоліта Кокіна, Цесіс, Голова Департаменту освіти районної ради міста Цесіс

11.50 Armatīņas programmas jauniešu pieredze Cēsīs. Brīvprātīgās Anželika Stoliarenko un Nestani Tsertsvadze.

Програми вільного обміну досвідом для молодих людей у Цесісі. Анжеліка Столяренко, Нестані Церцвадзе.

12.10 Mazākumtautību izglītības programmu veidošanas īpatnības. Profesors Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātes Sociāli psiholoģisko zinātņu un vadības fakultātes dekāns, Latvijas Universitātes goda doktors

Особливості формування освітніх програм національних меншин. Професор Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Декан Факультету соціально-психологічних наук та управління, Латвійський університет, Почесний доктор

12.30 kafijas pauze

перерва на каву

13.00 Migrācija un izglītība Latvijā: sociālkultūras konteksts. Professore Zanda Rubene, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas nodaļas vadītāja

Міграція й освіта в Латвії: соціокультурний контекст. Професор Занда Рубене, Латвійський університет, Факультет педагогіки, психології та мистецтва, завідувачка відділу педагогіки..

13.20 Daudzkultūru studiju vide Latvijā. Docente Sanita Baranova, Latvijas Universitātes Augstskolas didaktikas centra vadītāja

Багатокультурне довкілля в освіті вищої школи в Латвії. Доцент Саніта Баранова, Латвійський університет, завідувачка Центру дидактики вищої школи

13.40 Universitātes bibliotēkas servisa pieejamība studentiem – migrantiem. Professore Ludmila Savenkova, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātes Zinātniskās bibliotēkas direktore

Доступність сервісів університетської бібліотеки для студентів-мігрантів/ Професор Людмила Савенкова, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, директорка Наукової бібліотеки

14.00 Starptautiskais bakalauriāts Rīgas Valsts 1.ģimnāzijā. Maija Balode, Latvijas Universitātes Pedagoģijas doktorantūra, Rīgas Valsts 1.ģimnāzija

Міжнародний бакалаврат у 1-ій державній гімназії міста Риги. Майя Балодє, 1-а державна гімназія міста Риги

14.20 noslēgums

підведення підсумків

14.40 pusdienas

обід

16.00 Cēsu pils muzeja apmeklējums

відвідування Музею замка міста Цесіс

Konferences dalībnieki Cēsīs «Jauniešu mājā». Priekšplānā profesors V.Yevtkhs.

Учасники конференції в м. Цесіс в «Молодіжному домі». На передньому плані професор В.Євтух
20.06.2017.

Profesors V. Jevtukhs un Cēsu novada pašvaldības Izglītības nodaļas vadītāja Lolita Kokina
Професор В. Євтух і Лоліта Кокіна, начальник управління освіти муніципалітету регіону Цесис
20.06.2017

Cēsu pilsētas bibliotēkā
Цесіс міська бібліотека
20.06.2017

Cēsu pils muzeja apmeklējums
Відвідування Музею замка міста Цесіс
20.06.2017

Teatralizēts uzvedums Cēsu pils muzejā. Pieņemšana pie Livonijas ordeņa mestra Voltera fon Pletenberga, vasaļa inaugurācijas ceremonija. Vasalis - profesors V. Jevtukhs
Театралізована вистава в Цесізькому замковій музеї. Вступ до Лівонської ордену, Вольтер фон Плетенберг, церемонія інавгурації ваз. Вазал - професор В. Євтух
21.06.2017

Пēc Cēsu pils muzeja apmeklējuma
Після відвідин музею Цесізького замку
20.06.2017

21.jūnijs, trešdiena

21 червня, середа

Rīga, Rātslaukums 1, Rīgas Dome

9.30 tikšanās ar Rīgas domē: **Anita Pēterkopa**, Skolu nodaļas vadītāja

Irina Vasiļjeva, Projektu un sabiedrības integrāciju nodaļas vadītāja

встреча в Рижской думе: **Аніта Петеркопа**, керівниця відділу шкіл

Ірина Васильєва, керівниця відділу проєктів та інтеграції

10.30 seminārs *Empīriskā pētījuma metodoloģija un organizācija*

семинар *Методологія та організація емпіричного дослідження*

Moderatori: **Rudīte Andersone**, Latvijas Universitātē

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātē

Модератори: **Рудіте Андерсоне**, Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Мігранту изглїтїтбас проблїму социологїские пїтїјуми мїтнес виету сабїедрїбїс. Profesors **Sergejs Štepa**, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātes Sociāli psiholoģisko zinātņu un vadības fakultātes Sociālo un publisko komunikāciju katedras vadītājs

Соціологїчне дослідження освітніх проблем імїгрантїв у суспїльствах прожївання Професор **Сергїй Штепа**, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Факультет соціально-психологічних наук та управління, завідувач кафедри соціальних та публічних комунікацій

Мігранту лому изглїтїтбас вїдес атїстїбї Docente **Svetlana Ciļurika**, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātē, Socioloģijas katedra

Роль мігрантів у розвитку освітнього простору. Доцент **Світлана Циліурік**, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, кафедра соціології

Migrantu – studentu īpašās vajadzības izglītības resursu izmantošanā. Dr.paed.**Iveta Gudakovska**, Latvijas Universitāte, LU Muzeja direktore

Використання ресурсів студентами-мігрантами з особливими освітніми потребами. Dr.paed.**Івета Гудаковська**, Латвійський Університет, директорка Музею

Etno reliģiskie koncepti migrantu izglītībā. Vec.pasn. **Irina Zainčivska**, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātes Sociāli psiholoģisko zinātņu un vadības fakultāte

Етнорелігійні концепти в освіті мігрантів. Старший викладач **Ірина Заїнчківська**, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Факультет соціально-психологічних наук та управління, кафедра соціології

Migrantu izglītošanas vēsturiskā pieredze Latvijā. Professore emeritus **Aīda Krūze**, Latvijas Universitāte
Освіта мігрантів: історичний досвід Латвії професорка емерітус, **Аїда Крузе**, Латвійський Університет

Latvijas Universitāte

Malgažota Raščevska, profesore, dekāne

Rudīte Andersone, profesore

Zanda Rubene, profesore

Iveta Gudakovska, Latvijas Universitātes Muzeja ditrektore

Aīda Krūze, profesore emeritus,

Maija Balode, doktorante

Латвійський Університет

Малгажота Ращевска, професорка, декан

Рудіте Андерсоне, професорка

Занда Рубене, професорка

Івета Гудаковська, директорка Музею Латвійського Університету

Аїда Крузе, професорка емерітус

Майя Балоде, докторантка Латвійського Університету

Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

Volodimirs Jevtuhs, profesors

Irina Zainčikovskaja, vec. pasniedzējs

Ludmila Savenkova, profesore

Sergejs Štepa, profesors

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

Володимир Євтух, професор

Лариса Хижняк, професорка

Ірина Заїнчківська, старший викладач

Людмила Савенкова, професорка, директорка Наукової бібліотеки НПУ імені М.П. Драгоманова

Сергій Штепа, професор

11.30 kafijas pauze

перерва на каву

Izbraukšana uz Siguldu

Buīzd в Сігулду

Sigulda, A.Kronvalda iela 7

20.00 Araļā galda diskusija ***Imigranti. Izglītība. Darba vide***

Круглий стіл ***Мігранти. Освіта. Виробниче довкілля***

Moderatori:

Rudīte Andersone, Latvijas Universitāte

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

Модератори:

Рудіте Андерсоне Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Darba vides pārstāvji

Viktors Maceraļiks, SIA MONUM, Siguldas Kultūras centra rekonstrukcijas būvdarbu vadītājs

Jānis Breikšs, SIA „Fāze Sigulda» valdes priekšsēdētājs

Gaida Breikša, SIA „Fāze Sigulda» valdes locekle

Lūcija Rutka, profesore, Biznesa, mākslas un tehnoloģiju augstskolas RISEBA Biznesa departamenta vadītāja

Ilze Šulte, Siguldas novada jaunrades centra vadītāja

Ņina Balode, Siguldas pilsētas vidusskolas direktore

Представники виробничого довкілля

Віктор Мацералік, ООА МОНУМ, прораб реконструкції Культурного центру міста Сігулда

Яніс Брейкш, ООА «Фазе Сігулда», представник правління

Гайда Брейкша, ООА «Фазе Сігулда», член правління

Луція Рутка, професорка, Вища школа бізнесу, мистецтв та технологій (RISEBA), директорка Департаменту Бізнесу

Ілзе Шулте, керівник центру творчості області Сігулда

Ніна Балоде, директорка середньої школи міста Сігулда

Latvijas Universitāte

Rudīte Andersone, profesore

Zanda Rubene, profesore

Iveta Gudakovska, Latvijas Universitātes Muzeja direktore

Aīda Krūze, profesore emeritus,

Maija Balode, doktorante

Sanita Baranova, docente

Латвійський Університет

Рудіте Андерсоне, професорка

Занда Рубене, професорка

Івета Гудаковська, Директорка Музею Латвійського Університету

Аїда Крузе, професорка емерітус

Майя Балодє, докторантка Латвійського Університету
Саніта Баранова, доцент
Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte
Volodimirs Jevtuhs, profesors
Irina Zainčikovskaja, vec. pasniedzējs
Ludmila Savenkova, profesore
Sergejs Štepa, profesors
Svetlana Ciļurika, docente

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

Володимир Євтух, професор
Ірина Заїнчківська, старший викладач
Людмила Савенкова, професорка, директорка Наукової бібліотеки НПУ імені М.П. Драгоманова
Сергій Штепа, професор
Світлана Циліурік, доцент

22. jūnijs, ceturtdiena

22 червня, четвер

dalībnieku aizbraukšana
від'їзд учасників

Diskusija Rīgas Domes Izglītības, kultūras un sporta departamentā ar Vispārējās izglītības skolo nodaļas vadītāju Anitu Pēterkopu un Projektu un sabiedrības integrācijas nodaļas Sabiedrības integrācijas projektu vadītāju Irinu Vasiļjevu, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes dekāni Malgožatu Raščevsku

Обговорення на кафедрі освіти, культури та спорту Ризької міської ради з Анітою Петькопкопсом, начальником відділу загальної освіти, та Іриною Васильєвою, менеджером проекту, керівником проєктів відділу соціальної інтеграції та деканом факультету педагогіки, психології та мистецтва Латвійського університету . Малгожата Річківська

21.06.2017

Rīgas domē ar skatu uz Vecrīgu.
Ризька міська рада з видом на Старе місто
21.06.2017

Sigulda, Gūtmaņa alā.
Сигулда, печера Гутмана
21.06.2017

8., 9 вересня 2017 р., Київ
2017.gada 8., 9. septembris, Kijeва

**Семінар проекту
Projekta seminārs**

08.09.

diskusija

- teorētiskā pētījuma rezultāti
- aptaujas veikšana: аprobācija un jautājumu precizējumi
diskusija
- результати теоретичного дослідження
- проведення опитування: апробація та уточнення змісту

Latvijas Universitāte	Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte
Rudīte Andersone, profesore Zanda Rubene, profesore	Volodimirs Jevtuhs, profesors Larisa Hižņaka, profesore Ludmila Savenkova, profesore Sergejs Štepa, profesors Alla Jaroščenko, profesore Oksana Patinoka, profesore
Латвійський Університет	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна
Рудіте Андерсоне, професорка Занда Рубене, професорка	Володимир Євтух, професор Лариса Хижняк, професорка Людмила Савенкова, професорка Сергій Штепа, професор Алла Ярошенко, професорка Оксана Патинок, професорка

09.09.

diskusija

- aptaujas tehnisko detaļu un rezultātu analīzes precizēšana
diskusija
- уточнення технічних деталей опитування та аналізу результатів

Latvijas Universitāte	Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte
Rudīte Andersone, profesore Zanda Rubene, profesore	Volodimirs Jevtuhs, profesors Larisa Hižņaka, profesore Ludmila Savenkova, profesore Sergejs Štepa, profesors Jūlija Sjuseļa, docente Irina Zainčivska, vecākā pasniedzēja
Латвійський Університет	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

Рудіте Андерсоне, професорка
Занда Рубене, професорка

Володимир Євтух, професор
Лариса Хижняк, професорка
Людмила Савенкова, професорка
Сергій Штепа, професор
Юлія Сюсель, доцент
Ірина Заїнчківська, старший викладач

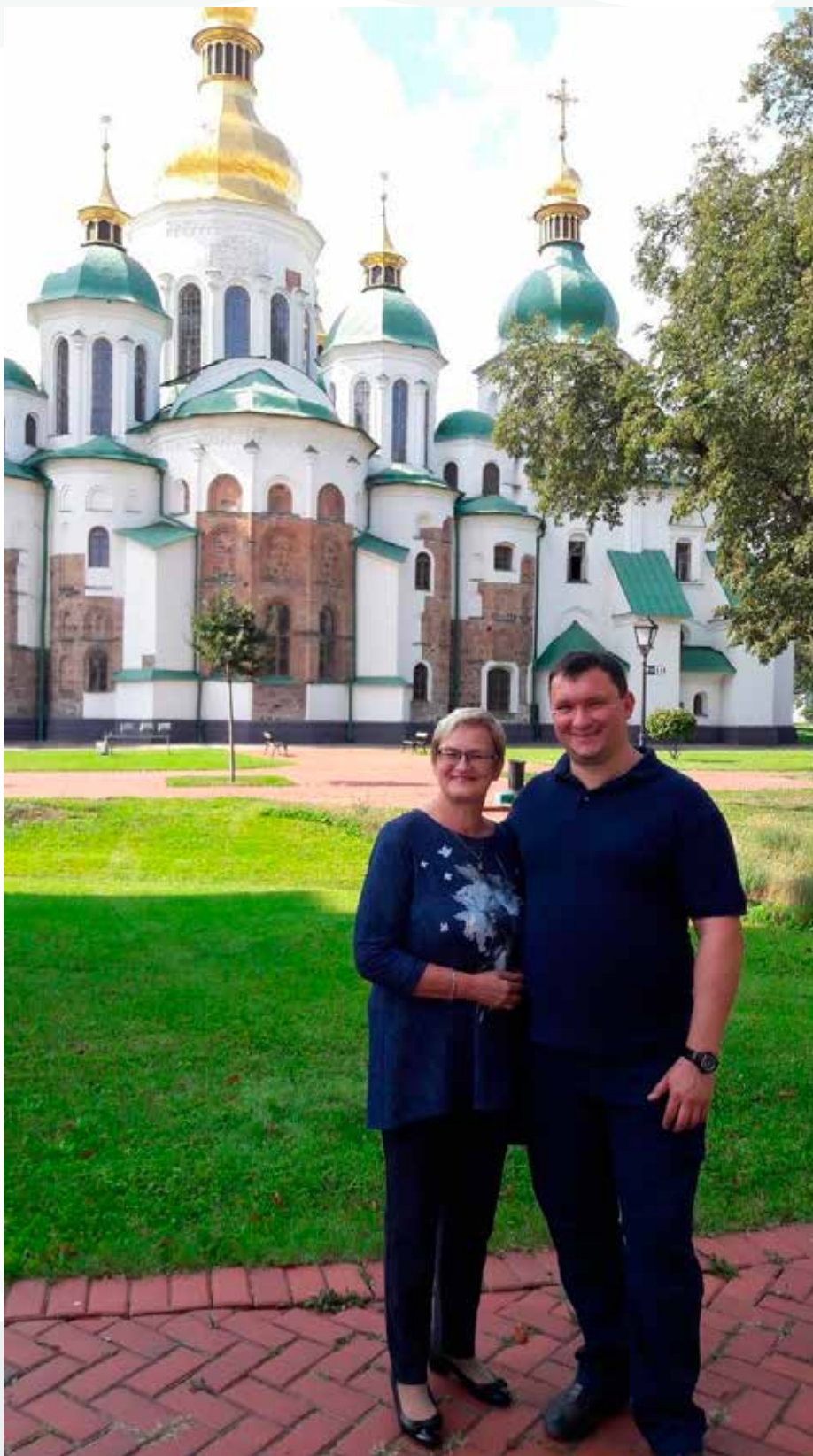
Семинар проекту
Projekta seminārs
08.09.2017

Керівники проекту Володимир Євтух та Рудіте Андерсоне після обговорення
Projekta vadītāji Volodimirs Jevtukhs un Rudīte Andersone pēc diskusijām
08.09.2017

Pie Radomislas pils muzeja Žitomiras apgabalā.
У Радомишлі Музей замку Житомирського
району
09.09.2017

Після семінару у Софійському соборі в Києві
10.09.2017

2018.GADS

2018.gada 23., 24.aprīlis, Rīga, Rēzekne
23-24 квітень, 2018 р., Рига, Резекне

Seminārs, семінар

Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки

23.aprīlis, pirmdiena

23.квітень, понеділок

Rīga, Raiņa bulv.19, 240.telpa

10.00 semināra atklāšana prof. Rudīte Andersone, prof.Volodimirs Jevtuhs

відкриття семінару, проф. Рудіте Андерсоне, проф. Володимир Євтух

10.15. Empīriskā pētījuma rezultāti Latvijā: fokusgrupu diskusiju analīze. prof. Zanda Rubene, Latvijas Universitāte

Результати емпіричних досліджень в Латвії: аналіз фокус-групових дискусій. проф. Занда Рубене, Латвійський університет

10.40 Empīriskā pētījuma rezultāti Latvijā: aptaujas rezultāti. Maija Balode, Latvijas Universitāte

Результати емпіричного дослідження в Латвії: результати опитування. Майя Балодє, Латвійський університет

11.05 Empīriskā pētījuma rezultāti Ukrainā, prof. Sergejs Štepa, prof. Anna Kisla, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagogiskās universitāte

Результати емпіричних досліджень в Україні. проф.Сергій Штепа, проф. Анна Кисла, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

11.55 Migranti un reemigranti Latvijas izglītības vidē. Ērika Pičukāne, Latviešu valodas aģentūra

Мігранти та ремігранти в навчальному середовищі в Латвії. Еріка Пічукане, Агентство Латвійської мови

12.25 Reemigranti un imigranti skolā: Juglas vidusskolas pieredze, direktore Aija Melle

Ремігранти та емігранти: досвід Юглас середньої школи, директор Айя Мелле

12.50 Multikultūru vide skolā. Rīgas 69.vidusskolas direktore Ija Lasmane

Мультикультурне середовище в школі. Ризька середня школа № 69, директор Ия Ласмане

13.15 pusdienas, обід

14.00 Diskusijas par pētījuma rezultātu analīzi un publikāciju sagatavošanu.

Обговорення аналізу результатів досліджень та підготовки публікацій.

Moderatori:

Rudīte Andersone, Latvijas Universitāte

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagogiskās universitāte

Модератори:

Рудіте Андерсоне, Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Darba grupa par pētījuma rezultātu analīzi

Робоча група з аналізу результатів досліджень

prof. Zanda Rubene, dokt. Maija Balode, Latvijas Universitāte

prof. Sergejs Štepa, prof. Anna Kisla, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

проф. Занда Рубене, Майя Балоде, Латвійський університет

проф. Сергій Штепа, проф. Анна Кисла, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Darba grupa par publikāciju sagatavošanu

Робоча група з підготовки публікацій

prof. Aīda Krūze, LU Muzeja direktore Iveta Gudakovska, Latvijas Universitāte

prof. Ludmila Savenkova, doc. Jūlija Sjuseļa, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

проф. Аїда Крузе, Івета Гудаковська, директорка Музею, Латвійський Університет

проф. Людмила Савенкова, доц. Юлія Сюсель, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

16.00 kopsavilkums, підсумок

Projekta dalībnieki pirms semināra Vecrīgā
Учасники проекту перед початком семінару у Старій Ризі
22.04.2018

Seminārs «Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi»
Семінар «Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки»
23.04.2018

Seminārs «Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi»
Семінар «Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки»
23.04.2018

Seminārs «Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi»
Семинар «Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки»
23.04.2018

Seminārs «Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi»
Семинар «Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки»
23.04.2018

Seminārs «Izglītības piedāvājuma izpētes migrantu iekļaušanai sabiedrībā pirmie secinājumi»
Семінар «Освітня поставка для дослідження включення мігрантів у суспільство перші висновки»
23.04.2018

24. aprīlis, otrdiena

24 квітень вівторок

Rēzekne, Atbrīvošanās aleja 115

8.00 Izbraukšana uz Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmiju

Ознайомтеся з Резекненською академією технологій

12.00 diskusija. Reemigranti un imigranti augstskolas vidē

дискусія Переселенське та іммігрантське середовище вищої школи

Moderatori:

Rudīte Andersone, Latvijas Universitāte

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

Jānis Dzerviniks, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas Izzglītības, valodu un dizaina fakultātes dekāns

Модератори:

Рудите Андерсоне, Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Яніс Дзервінікс, декан факультету Освіти, мови та дизайну Резекненської академії технологій

Latvijas Universitāte

Rudīte Andersone, profesore

Zanda Rubene, profesore

Iveta Gudakovska, LU Muzeja direktore

Aīda Krūze, profesore emeritus

Maija Balode, doktorante

Latvijas Universitāte

Рудіте Андерсоне, професорка

Занда Рубене, професорка

Івета Гудаковська, директорка Музею Латвійського Університету

Аїда Крузе, професорка емерітус

Майя Балодє, докторантка Латвійського Університету

Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagogiskās universitāte

Volodimirs Jevtuhs, profesors

Ludmila Savenkova, profesore

Sergejs Štepa, profesors

Anna Kisla, profesore

Jūlija Sjuseļa, docente

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

Володимир Євтух, професор

Людмила Савенкова, професорка, директорка Наукової бібліотеки НПУ імені М.П. Драгоманова

Сергій Штепа, професор

Анна Кисла, професор

Юлія Сюсель, доцент

Atrakaļceļā Aglonas bazīlika arteklējums

Vidvīdūvanņa bazīliki Aglola na zvorotņomu šļaxu

Diskusija. «Reemigranti un imigranti augstskolas vidē»

Дискусія «Переселенське та іммігрантське середовище вищої школи»

24.04.2018

Diskusija. «Reemigranti un imigranti augstskolas vidē»
Дискусія «Переселенське та іммігрантське середовище вищої школи»
24.04.2018

Pēc semināra
Після майстерні
06.06.2018

Pie Aglonas bazilikas vārtiem
У воротах Базиліки в Аглолі
24.04.2018

Pie svētavota Aglonas bazilikā
У святелище в базиліці Аглола
24.04.2018

Maizes muzejā Aglonā
Хлібний музей в Аглолі
24.04.2018

Maizes muzejā Aglonā
Хлібний музей в Аглолі
24.04.2018

06.06. 2018. Kijeva, Ukraina

06. 06.2018. Київ, Україна

Seminārs, семинар

Аналіз результатів досліджень

Pētījuma rezultātu analīze

06.06.2018. Київ, Kijeva

9.00

Обговорення аналізу результатів досліджень та підготовки публікацій

Diskusijas par pētījuma rezultātu analīzi un publikāciju sagatavošanu.

Модератори:

Рудите Андерсоне, Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Moderatori:

Rudīte Andersone, Latvijas Universitāte

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

Людмила Савенкова, професорка

Сергій Штепа, професор

Анна Кисла, , професорка

Латвійський Університет

Рудите Андерсоне, професорка

Ивета Гудаковска, доктор педагогических наук, директор музея Латвийского Университета

Майя Балоде, докторант

Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

Ludmila Savenkova, profesore

Sergejs Štepa, profesors

Anna Kisla, profesore

Latvijas Universitāte

Rudīte Andersone, profesore

Iveta Gudakovska, pedagoģijas doktore, LU Muzeja direktore

Maija Balode, doktorante

16.00 kopsavilkums, підсумок

Seminārs «Pētījuma rezultātu analīze»
Семинар «Аналіз результатів досліджень»
05.06.2018

Pēc semināra
Після майстерні
06.06.2018

2018.gada 22., 23.novembrī, Kijeva

22-22 листопада 2018 р. Київ

Проектні конференції

Projekta konference

ІМІГРАНТИ В СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ОСВІТИ
MIGRANTI SABIEDRĪBĀ: IZAICINĀJUMI IZGLĪTĪBĀ

Звіт про виконання проекту

Atskaite par projekta izpildi

Модератори: **Рудите Андерсоне**, Латвійський Університет

Володимир Євтух, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Moderatori: **Rudīte Andersone**, Latvijas Universitāte

Volodimirs Jevtuhs, Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitāte

